

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო

საქართველოს პირველი ეროვნული მოსხმევა

გამროს გაუღახნომასთან ბრძოლის კონვენციის
განხორციელებასე

თბილისი, საქართველო
აპრილი 2000

1. სარჩევი

I. სარჩევი

II. მოკლე მიმოხილვა

III. მდგრადი განვითარების გეგმების და პოლიტიკის ფარგლებში დადგენილი სტრატეგიები და პრიორიტეტები

III.1 ეროვნული განვითარების გეგმები

III.2 გარემოსდაცვითი მოქმედებათა ეროვნული გეგმები და პოლიტიკა

III.2.1 გარემოსდაცვითი მოქმედებათა ეროვნული პროგრამა

III.3 გარემოსდაცვითი სტრატეგიის სხვა დოკუმენტები

IV. კონვენციის განხორციელებისათვის მიღებული ინსტიტუციონალური ზომები

IV.1 არსებული და ფუნქციონალური საკოორდინაციო ორგანოები და ეროვნული კოორდინატორის როლი

IV.1.1. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო – მისი რესურსები და ფუნქციები

IV.1.1.1. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ფინანსური რესურსები

IV.1.1.2. მატერიალური რესურსები და საკომუნიკაციო საშუალებები

IV.1.1.3. სამთავრობო და აკადემიური ორგანიზაციების დახმარება გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთან მიმართებაში

IV.1.1.4. სამეცნიერო და აკადემიური ინსტიტუტები

IV.1.1.5. არასამთავრობო ორგანიზაციები

IV.1.2 გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის ეროვნული კოორდინატორი

IV.2. ეროვნულ მოქმედებათა გეგმა, როგორც ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმის ნაწილი

IV.2.1 საზოგადოების მონაწილეობა

IV.3. ინსტიტუციონალური ჩარჩოები გაუდაბნობის შეთანხმებული და მოქმედი კონტროლისათვის

IV.3.1 ინსტიტუციონალური ჩარჩოების მოწესრიგებისათვის და გაძლიერებისათვის მიღებული ზომები

IV.3.2 ადგილობრივ და ეროვნულ დონეზე არსებული ინსტიტუციების გაძლიერებისათვის მიღებული ზომები

IV.4. ლეგალური და მარეგულირებელი ჩარჩოების შესაბამისობა და მოქმედება

IV.4.1. გარემოს დაცვაზე და მასთან დაკავშირებულ სფეროებზე კანონმდებლობის ანალიზი

IV.4.1.1. გარემოს დაცვის, ბუნებრივი რესურსების მართვის, მიწათსარგებლობის და სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკაში ინსტიტუციონალური ჩარჩოები და საკანონმდებლო ბაზა

IV.4.1.2. საზოგადოების და ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში

IV.4.2 მიმდინარე კანონმდებლობის მიღების ან ახალი კანონპროექტების გაცნობის საშუალებები

V. მონაწილეობითი პროცესი მოქმედებათა პროგრამის მომზადებასა და განხორციელებაში

V.1 შემსრულებლების ეფექტური მონაწილეობა ეროვნული პრიორიტეტების განსაზღვრაში

VI. საკონსულტაციო პროცესი განვითარებულ ქვეყნებთან და სხვა დაინტერესებულ ორგანიზაციებთან ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის და პარტნიორული შეთანხმებების მომზადებასა და განხორციელებაში დახმარების მიღების მიზნით

VII. მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის ფარგლებში მიღებული ან დაგეგმილი ღონისძიებები

VII.1 წარსული გამოცდილების შესაფერისი შეფასება

VII.1 მიღებული გამოცდილების ადექვატური შეფასება

VII.1.1. გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში ჩატარებული ღონისძიებების სინთეზი და შეფასება

VII.2 გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში უკვე მიღებული ტექნიკური პროგრამები და მოქმედი ინტეგრირებული პროგრამები

VII.2.1. მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის პროცესის ინვენტარიზაცია, ადაპტაცია და ინტეგრაცია

VII.2.2. ახალი ქმედებების და დაგეგმილი ღონისძიებების განსაზღვრა

VII.2.3. სპეციფიკური ქმედებები ადგილობრივ დონეზე გაუდაბნობასთან ბრძოლის საქმეში ეროვნული შესაძლებლობების გასაძლიერებლად

VII.3. კონვენციაში დასახული პრიორიტეტული საკითხების შესაბამისად განხორციელებული მოქმედებათა პროგრამები.

VII.4. სუბ-რეგიონალურ და რეგიონალურ მოქმედებათა პროგრამებს შორის მიღწეული კავშირი

VII.5. ადგილობრივი შესაძლებლობების გაძლიერებაში მიღებული ზომების ეფექტურობა

VII.6. პარტნიორობაზე დადებული შეთანხმებები

VIII. განხორციელებისათვის საჭირო ფინანსური რესურსები ეროვნული ბიუჯეტიდან, ასევე ფინანსური დახმარება და ტექნიკური თანამშრომლობა

VIII.1. მიღებული ფინანსური მექანიზმები

VIII.1.1. ადგილობრივი შემსრულებლების ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობის საშუალებები არსებულ ფინანსურ წყაროებთან

VIII.1.2. მეთოდოლოგიური სიის მომზადება შიდა და გარე რესურსების მობილიზებისათვის

VIII.2. მოქმედებათა ეროვნული პროგრამების ფინანსირება

VIII.3. ტექნიკური თანამშრომლობის მობილიზება; პრიორიტეტული მოთხოვნების განსაზღვრა ტექნიკური დახმარებისას

VIII.4. სამოქმედო მექანიზმები მონიტორინგისა და შეფასებისათვის

II. მოკლე მიმოხილვა

საქართველომ, პატარა მთიანმა ქვეყანამ¹ შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე, 1994 წელს ხელი მოაწერა გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციას. 1999 წელს საქართველოს პარლამენტმა მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება და 1999 წლის 21 ოქტომბერს საქართველო გახდა გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის მხარე.

ეკონომიკურად საქართველო ამჟამად წარმოადგენს ტიპიურ ქვეყანას გარდამავალი ეკონომიკით და მასთან დაკავშირებული პრობლემებით. სიძნელები გადაზრდილია პოლიტიკურ არასტაბილურობაში; ეს ქვეყანას თავს დაატყდა 90 –იანი წლების დასაწყისში, უმოკლეს დროში მას შემდეგ რაც ქვეყანამ აღიდგინა დამოუკიდებლობა და კატასტროფული შედეგები ჯერ კიდევ არსებობს.

ქვეყანა ჯერ კიდევ კანონმდებლობის სწრაფი განვითარების სტადიაშია. მიუხედავად ახალი კონსტიტუციის მიღებისა 1995 წელს და 300-ზე მეტი ახალი კანონისა, რომელთაგან 50 პირდაპირ დაკავშირებულია გარემოს დაცვასთან და აგრეთვე მასთან დაკავშირებულ საკითხებთან, როგორცაა ბუნებრივი რესურსების მართვა, მიწის გამოყენება და სასოფლო სამეურნეო პრაქტიკა - დღეს საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა არის კანონების და განსაკუთრებით მარეგულირებელი აქტების/კანონქვემდებარე აქტების და ტექნიკური სტანდარტების უწესრიგო ნაკრები დაფუძნებული სხვადასხვა კანონდებლობის და იურიდიულ დებულებებზე მიღებული ერთი მხრივ დასავლეთის ქვეყნების კანონმდებლობიდან – განსაკუთრებით ევროკავშირის კანონმდებლობიდან და მეორეს მხრივ ყოფილი საბჭოთა კავშირის კანონმდებლობიდან. საქართველოში ეს არის ერთ-ერთი ძირითადი წინააღმდეგობა ინტეგრირებული მდგრადი სტრატეგიის და პოლიტიკის განვითარების, განხორციელების და ძალაში გატარების გზაზე.

ამჟამად ქვეყნის ეკონომიკა ისეთ მდგომარეობაშია, რომ არ იქნება რეალური მოელოდე გარემოსდაცვითი ეროვნული საინვესტიციო პროგრამების მრავალმხრივი პრობლემების გადაჭრას. იმავე დროს გარემოსდაცვითი პრობლემები ისე დიდია, რომ უცხოურ დახმარებას, ასევე შიდა ინვესტიციების შესაძლებლობებს შეუძლიათ მხოლოდ სტიმულირება გაუკეთონ და ხელი შეუწყონ ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური რეფორმების პროცესს. ამასთან დაკავშირებით ძალიან მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი (მათ შორის გაუდაბნობის საკითხების) ინსტიტუციონალური და ლეგალური სისტემის პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა განვითარების ადრეულ საფეხურზე. ეს პრიორიტეტები პირდაპირ დაკავშირებული იქნება ეროვნული ეკონომიკის და გარემოს დაცვის სექტორებთან.

ამჟამად სახელმწიფო არის ღარიბი და გარემოს მდგომარეობა არ არის ისეთ დონეზე როგორც უნდა იყოს. ძნელია ფინანსების მიღება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის მიზნით. არ არსებობს გარემოსდაცვითი ან ბუნების დაცვის ცენტრალური ფონდები, არც ეროვნულ და არც რეგიონალურ და მუნიციპალურ დონეებზე. საქართველოში სპეციფიკური სიტუაციის სრული აღქმისათვის აუცილებელია რეალური პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, რომელიც დაეყრდნობა ქვეყნის მდგრადი განვითარების სტრატეგიას.

საქართველოში ძირითადი პოლიტიკური დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის განვითარების სტრატეგიას მოკლევადიან პირობებში (ერთი წელი) არის „სოციალური და ეკონომიკური განვითარების ინდიკატური გეგმა“, რომელსაც გამოსცემს ყოველწლიურად

¹ მოსახლეობა – 5.5 მილიონი, ფართობი –69 700 კმ, მთლიანი შიდა პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე 609 აშშ დოლარი

ეკონომიკის სამინისტრო. 2000 წლის ინდიკატური გეგმა მოიცავს პროექტების განხორციელებას „ნიადაგის დაცვაზე ეროზიისაგან“ და „ნიადაგის პროდუქტულობის გაუმჯობესებაზე“, როგორც სასოფლო სამეურნეო სექტორის განვითარების პროგრამის ნაწილი. თუმცა ეს დოკუმენტი არ არის მჭიდროდ დაკავშირებული ხასიათის.

საქართველოში ძირითადი გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ამსახველი დოკუმენტი (რომელიც აგრეთვე იხილავს გაუდაბნობების საკითხებს) არის 5 წლიანი გარემოსდაცვითი მოქმედებათა ეროვნულ პროგრამა. პირველი გარემოსდაცვითი მოქმედებათა ეროვნულ პროგრამა მომზადებული გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ეგიდით მოსალოდნელია მიღებულ იქნეს საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2000 წლის მაისში. იგი განსაზღვრავს ქვეყანაში არსებულ პრიორიტეტულ გარემოს დაცვით პრობლემებს და სთავაზობს ინსტიტუციონალურ და მარეგულირებელ ცვლილებებს და საინვესტიციო ქმედებებს მიმართულს ამ პრობლემებისადმი. მთელი რიგ სამინისტროებს, სამმართველოებს, სამეცნიერო ინსტიტუტებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ადგილობრივ და უცხოეთიდან მოწვეულ ექსპერტებს წვლილი მიუძღვით გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაში.

გაუდაბნობების პრობლემები გარემოსდაცვით ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამაში მიმართული არის სასოფლო სამეურნეო მიწების გამოყენებაზე. გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის თანახმად „*ძირითადი გარემოსდაცვითი პრობლემა ასოცირებული საქართველოს სოფლის მეურნეობასთან არის ნიადაგის ეროზია. ნიადაგის ეროზია ძირითადად გამოწვეულია სუსტი სასოფლო სამეურნეო პრაქტიკით, ისეთი როგორცაა ციკაბო ფერდობების დამუშავება; მთიანი ფართობების ტყის საფარის შემცირება; ჭარბი ძოვება; ირიგაციით ნიადაგის ზედა ფენის ჩამორეცხვა. ბოლო წლებში პრაქტიკულად არანაირი საშუალება არ არსებობდა ნიადაგის ეროზიასთან ბრძოლისათვის მას შემდეგ, რაც დაფინანსება გახდა ხელმიუწვდომელი...*

გაუდაბნობა აღმოსავლეთ საქართველოში გაღრმავებულია ჭარბი ძოვების და კლიმატის ცვლილების (ნალექების შემცირება) შედეგად. დაახლოებით 3000 ჰექტარი ეროზირებული იქნა, რომელშიც შედის შირაქი, ელდარი, იორი, ტარიბანა, ნატბეური, ნომარი, ჯეირან ჩელის დაბლობები, ქედები, ზეგანი და კახეთის ქედის სამხრეთი ფერდობის ძირითადი ნაწილი.

დიდი ფართობები დამლაშებულია. კერძოდ, 59 200 ჰექტარი ძლიერ დამლაშებულია, საიდანაც 54 340 ჰექტარი დამლაშებულია ზომიერად. დაახლოებით 15 000 ჰექტარი შავმიწა-სულფატური ნიადაგებისა საჭიროებს გადაამუშავებას.

იმისათვის, რომ შემსუბუქდეს ნიადაგის ეროზიასთან და გაუდაბნობასთან დაკავშირებული პრობლემები გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა გვთავაზობს საინვესტიციო პროექტებს და ინსტიტუციონალურ ცვლილებებს. ამასთანავე, ეს წინადადებები არის საკმაოდ ზოგადი ხასიათის.

სამ წელზე მეტია, რაც საქართველომ შეიმუშავა სპეციფიკური სტრატეგია გარემოსდაცვით სფეროში, როგორცაა „გაეროს კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩარჩო კონვენციის პირველი ეროვნული მოხსენება“ (იგი მოიცავს აგრეთვე წინასწარ ადაპტაციურ სტრატეგიებს კლიმატში მოსალოდნელი ცვლილებების შესახებ. იგი მიღებულია 1999 წელს). „ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია“ (მისი შემუშავება დაიწყო 1997 წელს), „სატყეო მეურნეობის სტრატეგია“ (მისი შემუშავება დაიწყო 1999 წელს). საქართველოში, გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში, ჯერჯერობით არანაირი სექტორული სტრატეგია ან მოქმედებათა გეგმა არ შემუშავებულა. გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის

სამდინოს დახმარებით ქვეყანა ეხლა იწყებს პირველი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებას.

საქართველოში გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს აქვს გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის მაკოორდინერებელი ორგანოს ფუნქცია. ამჟამად გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის ეროვნული კოორდინატორი არის გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს თანამშრომელი, რომელიც მუშაობს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის განყოფილების უფროსის თანამდებობაზე. თუმცა კი შესაძლებელია ეროვნული საკოორდინაციო ორგანოს ფუნქციები ფორმალურად გადაეცეს გაუდაბნობასთან ბრძოლის სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისიას საქართველოში – უწყებათშორის ორგანოს, რომელიც დაგეგმილია რომ შეიქმნას; საბოლოო გადაწყვეტილება საკითხზე მიღებულ იქნება საწყისი კონსულაციების შემდეგ ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების პროცესის ფარგლებში.

ქვეყნის ეკონომიკაში და სახელმწიფო ბიუჯეტში არსებული პრობლემების გამო გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ბიუჯეტი საკმაოდ ლიმიტირებულია. მატერიალური რესურსები და ინფორმაციის საშუალებები არ არის ადეკვატური.

სამთავრობო, აგრეთვე სამეცნიერო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის შედეგად, გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდინოს დახმარებით, ეროვნულმა საკოორდინაციო ორგანომ და ეროვნულმა კოორდინატორმა გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციაზე და მის მნიშვნელობაზე საქართველოში რამოდენიმე ღონისძიება ჩაატარა. 1999 წელს ეროვნულმა კოორდინატორმა UNDP/UNSO დახმარებით შექმნა საქართველოში გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებით დაინტერესებული უწყებების, ინსტიტუტების და ორგანიზაციების ქსელი. ქსელი მოიცავს 27 სხვადასხვა სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციას და აკადემიურ ინსტიტუტს და შექმნილია ინფორმაციის გავრცელების ხელშესაწყობად და გამოცდილების გაცვლის მიზნით ინსტიტუციებს შორის და ხელს უწყობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესს პოლიტიკურ საკითხებზე გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში.

საქართველოს, გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის რატიფიცირებამდე, არ შეუქმნავებია ცალკე არც ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხზე და არც ნათელი სტრუქტურა გაუდაბნობასთან დაკავშირებული საკითხების გაერთიანებისათვის სხვა ზოგად ან სექტორული გეგმებში ჩართვის შესახებ. პირველი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა, რომლის მომზადებასაც საქართველო დაიწყო 2000 წლიდან განდება შიდა თანამშრომლობის გაუმჯობესების შედეგი, აგრეთვე გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდინოს ფინანსური დახმარება, რომელმაც გამოყო ფინანსები საქართველოს დასახმარებლად ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავების მიზნით. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროში ეროვნული კოორდინატორის ინიციატივით, მოსალოდნელი მოქმედებათა ეროვნულ პროგრამის მომზადებისათვის, 2000 წლის 20 აპრილს ჩატარებული იყო პირველი ცნობიერების ამაღლების სემინარი. დაახლოებით 20 სახელმწიფო სააგენტო და სამეცნიერო ინსტიტუტი ესწრებოდა შეხვედრას. ორი დღის შემდეგ ისევ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროში იგივე საკითხზე ცალკე ჩატარდა შეხვედრა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან.

ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა შემუშავებული იქნება გაუდაბნობის პრობლემებით დაინტერესებული ყველა მხარის, აგრეთვე სამთავრობო დეპარტამენტების, აკადემიური ინსტიტუტების, არასამთავრობო ორგანიზაციების ან გაუდაბნობის საფრთხის ქვეშ დაზარალებული რეგიონების ადგილობრივი სამთავრობო ორგანოების აქტიური ჩაბმით. ბოლო

სტადიაზე აუცილებელი იქნება ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის სამთავრობო მოწონება ან პარლამენტის მიერ მისი მიღება.

საქართველოში კანონპროექტები და ნორმატიული აქტები გარემოს დაცვის სფეროში გამოიცემა სისტემატურად და საჯაროდ განიხილება. ადამიანის უფლებების დაცვა ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის შესახებ, რომელსაც ფლობს სამთავრობო უწყებები (სახელმწიფო ან კომერციული საიდუმლო ინფორმაციის გარდა), რეგულირდება საქართველოს ახალი ადმინისტრაციული კოდექსით (1999). გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის „გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“ კონვენციის რატიფიცირება წინგადადგმული ნაბიჯი იყო ამ მიმართულებით.

არასამთავრობო ორგანიზაციები აქტიურად არიან ჩართული სხვადასხვა გარემოსდაცვითი ღონისძიებების შემუშავებაში. თუმცა ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობა ხშირად სირთულეებთან არის დაკავშირებული, ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები ჯერ კიდევ განიცდიან სათანადო ექსპერტების, აგრეთვე ფინანსური რესურსების დეფიციტს, რათა ხელი შეუწყონ პროცესს, როცა ეროვნული არასამთავრობო ორგანიზაციები ხშირად ვერ მართავენ განსახორციელებელი მიმართულებების შექმნას დიდი ქალაქების გარეთ. შემსრულებლების ეფექტური მონაწილეობისათვის და დაინტერესებული მხარეებისათვის ეროვნული პრიორიტეტების და მონაწილეობის პროცესის განსაზღვრისათვის მოქმედებათა პროგრამის მომზადებისათვის ხელშემწყობი მექანიზმი ჯერ ბოლომდე არ არის დასრულებული. არ არსებობს გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებზე საინფორმაციო სტრატეგიასთან და საზოგადოების ცოდნის დონის ამაღლებასთან დაკავშირებული სპეციფიკური ღონისძიებები.

ამასთანავე არანაირი სპეციალური კამპანია არ ყოფილა ორგანიზებული გაუდაბნობის საკითხებზე, სხვა უკვე ჩატარებული კამპანიების გამოცდილება გვიჩვენებს გზას ადგილობრივი მოსახლეობის ეფექტურობის მისაღწევად.

არასამთავრობო ორგანიზაციებს უკვე შექმნილი აქვთ ქსელი სპეციფიკურ სექტორალურ პრობლემებზე, აგრეთვე გარკვეული უწყებების წარმომადგენლების დასახელების და უფლებამოსილების მექანიზმებზე. ეს მექანიზმები აგრეთვე გამოყენებულ იქნება მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის შემუშავების პროცესში და შემდგომში ისინი გაძლიერდებიან.

ადგილობრივი მთავრობა შესაძლოა ჩართული იქნეს ჩვეულებრივი სამთავრობო არხებით, აგრეთვე ახლად წარმოქმნილი (თუმცა ჯერ კიდევ სუსტი) ორგანიზაციების მეშვეობით, მაგალითად როგორცაა საკრებულოები.

მნიშვნელოვან მცდელობებს საჭიროებს ადგილობრივ საზოგადოებასთან ინფორმაციის გაცვლის მაღალი დონის შენარჩუნება. პირველ რიგში პრობლემის რეალური გაგება და ინტერესი უნდა განვითარებულ იქნეს ლოკალური, პრაქტიკული და პრაგმატული მიდგომებით, მაგალითად საცდელი პროექტები სასოფლო სამეურნეო პრაქტიკის გაუმჯობესებაზე შესაძლოა კარგი სტიმული იყოს საზოგადოებრივი ინტერესის გასაღვივებლად.

საერთაშორისო პარტნიორი ქვეყნების მიერ არანაირი ვალდებულება არ იყო აღებული ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადებაში და განხორციელებაში რაიმე მონაწილეობის მისაღებად, რადგანაც საქართველო გახდა გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის მხარე სულ რამოდენიმე თვის წინ და ჯერ კიდევ არის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის

მომზადების პირველ ფაზაში. ამასთანავე უცხოელი პარნიორების ქმედებები საქართველოს ეკონომიკის ურთიერთდაკავშირებულ სექტორებში (როგორცაა ბიომრავალფეროვნების დაცვა, მიწის რესურსების მართვა, ხე-ტყის მართვა, სასოფლო სამეურნეო გამოცდილების გაუმჯობესება და ა.შ.) აღნიშნავს ამ ქმედებების მომავალში გაზრდის შესაძლებლობებს გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებთან დაკავშირებულ საქმიანობაში. მნიშვნელოვანი პოტენციალი არსებობს ეფექტური კავშირების შესაქმნელად გაუდაბნობის საკითხებში ზოგიერთი მიმდინარე და დაგეგმილი ორმხრივი და მრავალმხრივი პროექტების ფარგლებში.

გაუდაბნობასთან ბრძოლის საქმეში ქმედებების შესაფასებლად, მათ შორის საბჭოთა დროში მიღებული თუ გატარებული ზომები გაუდაბნობასთან და ეროზიასთან ბრძოლის საქმეში, წარსული გამოცდილება არ ყოფილა გაანალიზებული. ეს ზომები ძალიან ხშირად გამიზნული იყო ჩვეულებრივ ძალიან ვიწრო მიზნებისათვის (მაგ., სახნავი მიწების გარკვეული ტიპის სტრუქტურულ განვითარებაზე გარკვეული სტანდარტებით განხორციელება); მათი განხორციელება განხილულ იყო, როგორც ცალკეული სამთავრობო სტრუქტურის პასუხისმგებლობა (მაგ., სოფლის მეურნეობის სამინისტრო) და ამ მიზეზით გამოყენებული იყო მხოლოდ მარეგულირებელი დოკუმენტები. გასაკვირი არ არის, რომ ასეთი პოლიტიკის შედეგები უნდა ყოფილიყო არეული და მათი პოზიტიური შედეგები (თუკი არსებობს), არ უნდა ყოფილიყო ხელშეწყობილი ადგილობრივ დონეზე, ამიტომაც ისინი გაუქმდნენ მაშინვე, როგორც კი მარეგულირებელი ჩარჩოები შეიცვალა 90-იან წლებში სამთავრობო სისტემის ძირეულ რესტრუქტურისა და ციხასთან ერთად.

რა თქმა უნდა, ასეთი გამოცდილების შეჯამება და შეფასება საჭიროებს, რომ გამოყენებულ იქნეს ახალი მიდგომა მდგრადობის პრინციპების ჭრილში. ერთი კერძო დასკვნა, რომელიც შესაძლოა მიღებულ იქნეს წარსული გამოცდილებიდან არის შემდეგი: არც ერთ ცალკეულ ორგანიზაციას არ ძალუძს ჩაატაროს გაუდაბნობასთან და მიწის დეგრადაციასთან ბრძოლის ღონისძიებები წარმატებულად. მხოლოდ ერთობლივმა და ინტეგრირებულმა მცდელობამ შესაძლოა დახმარება გაუწიოს ძირითად ღონისძიებებს და მიაღწიოს თავის მიზანს. ამასთანავე მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის მომზადების მნიშვნელოვანი ნაწილის მომზადება გულისხმობს ქვეყნის დაზარალებულ რეგიონებში ადგილობრივი მოსახლეობის და მთავრობის ჩართვას.

ბოლო დროის მცდელობა ზოგიერთი გამომწვევი მიზეზის შეფასებისა იყო 1999 წელს გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის პირველი ეროვნული მოხსენება. ეკოსისტემების მოწყვლადობის განსაზღვრისას პირველი ეროვნული მოხსენება გვთავაზობს საშუალებებს ქვეყნის ეკონომიკაზე და გარემოზე სახიფათო ეფექტების შესამცირებლად, რაც განხილული იქნება ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების პროცესში.

საერთაშორისო კონტექსტში, მეზობელ სომხეთთან და აზერბაიჯანთან საქართველოს ორმხრივი ხელშეკრულებები გარემოს დაცვაზე მოიცავს თანამშრომლობაზე გარკვეულ პირობებს „მგრძობიარე ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემებთან“ დაკავშირებით. ორივე შეთანხმება ხაზს უსვამს რეგიონალური თანამშრომლობის მნიშვნელობას ერთობლივ მცდელობებში, რათა გადაჭრილ იქნეს რეგიონალური და გლობალური გარემოსდაცვითი პრობლემები. ჯერ კიდევ არ არის სპეციალური ქმედებები და ზომები განხორციელებული სუბრეგიონალურ და რეგიონალურ დონეებზე. ასეთი ქმედება გათვალისწინებულია დაიწყოს ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის განხორციელების პროცესთან ერთად.

ამასთანავე, ადგილობრივი შესაძლებლობების გაძლიერება გაერთიანებული ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობასთან, როცა კი ეს შესაძლოა განხილულ იქნას, როგორც ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის განხორციელების საარსებო ელემენტი. პრივატიზაციის და მიწათმფლობელობის რეფორმით საბოლოო საფეხურის მიღწევისას, ადგილობრივმა მთავრობამ და მოსახლეობამ მოიპოვა მეტი ძალაუფლება ბუნებრივი რესურსების მართვაში;

სამწუხაროდ, ეს ყოველთვის არ გულისხმობს იმას, რომ პასუხისმგებლობა არის აგრეთვე აღიარებული და გათვითცნობიერებული.

მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის შემუშავების პროცესი შესაძლოა განხილულ იქნას, როგორც წარმატებული ნაბიჯი იმ ნაკლოვანებების შევსებაში, რომელიც არსებობს გარემოს დაცვასა და მომიჯნავე სექტორებს შორის. ამასთანავე კოორდინაციისა და კონსულტაციის პროცესი ისეთ კონვენციებს შორის, როგორცაა (გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენცია, გაეროს ჩარჩო კონვენცია კლიმატის ცვლილების შესახებ და ბიომრავალფეროვნების დაცვის კონვენცია) არ არის ფორმალური და მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებში ხდება.

რაც შეეხება დაფინანსებას, საქართველოს აქვს საგარეო დაფინანსების ძალიან ლიმიტირებული რაოდენობა და – სამწუხაროდ შესაფერისი მართვის უზომო დანაკლისი. ანაზღაურება ეგრეთ წოდებული ეკოლოგიური გადასახადებიდან, რომელიც დადებული აქვს საზიფათო ნივთიერებების ემისიების/გაფრქვევების, საწვავის ბრუნვაზე და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებაზე, შესაძლოა დახარჯულ იქნეს გარემოს დაცვაზე; პრაქტიკულად ეს არასოდეს ხდება. სხვათაშორის ეს მოსაკრებელი სრულებით არ არის უმნიშვნელო – დაბალი კურსით მოსაკრებლის შეკრებითაც კი, გასულ წელს (1999) ეს სამი „ეკოლოგიური“ გადასახადი გაიზარდა ჯამში 20 მლნ ქართულ ლარზე მეტად (10 მილიონ დოლარზე მეტად).

მთავრობას არ მიუღია სპეციალური მექანიზმი გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხზე ფინანსების უზრუნველსაყოფად. ამას გარდა, არ არის მოსალოდნელი, რომ მთარობამ შიდა წყაროებიდან გამოყოს საკმარისი რესურსები გაუდაბნობასთან ბრძოლისათვის, მაშინაც კი თუ ეს ფინანსები გათვალისწინებული იქნება ბიუჯეტში (მაგ., აღნიშნული მოსაკრებლები „ეკოლოგიური გადასახადებიდან“) – უფრო მეტად საქართველოში ბიუჯეტს მოელის ჩავარდნა, ვიდრე რაიმე რეალურისკენ შემოტრიალება.

ადგილობრივი ფინანსების გამოყენება უფრო მეტად პრობლემატურია ზოგიერთი მიზეზის გამო, რომელიც მოიცავს კერძო ფინანსურ შიდა ორგანიზაციების შეზღუდულ შესაძლებლობას, აგრეთვე მნიშვნელოვან კონკურენტს ეროვნულ დონეზე, როგორცაა სოციალური პრიორიტეტები (ხელფასების და პენსიების ვალეები ძალიან მაღალია სახელმწიფო კუთვნილების სექტორში).

გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მსოფლიო ბანკის (WB), ტაცისის (TACIS), USAID –ის და სხვა ადგილობრივი ოფისები, აგრეთვე ორმხრივი დონორები (საფრანგეთის, გერმანიის, ნიდერლანდების სამეფოსი, ნორვეგიის, დიდი ბრიტანეთის და სხვა) დახმარებას უწყვენ ძალიან მნიშვნელოვანი საგარეო სპეციალური დაფინანსების წყაროს გარემოსათვის, თუმცა კი მათი ხელმისაწვდომობის დონე ადგილობრივი ექსპერტებისათვის არის დაბალი და მოთხოვნები პროექტის დიზაინისათვის არის უფრო მაღალი, ვიდრე ადგილობრივი შესაძლებლობა უმეტეს რაიონებში და უბნებში.

გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდივნომ თავისი წვლილი 35 ათასი აშშ დოლარი შეიტანა საქართველოში პირველი მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის მომზადებისათვის. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს შიდა რესურსებიც და სხვა ინსტიტუტების რესურსებიც შეიძლება მობილიზებული იყოს, მაგრამ ეს გამოიხატება როგორც ნატურალური წვლილი (ადგილი, ტექნიკა და ა.შ), რამდენადაც საბიუჯეტო ფონდები ექსტრემალურად შეზღუდულია.

ამასთანავე არ არსებობს ეროვნულ დონეზე ინფორმაციული სისტემები გაუდაბნობის საკითხებთან დაკავშირებით, რამოდენიმე უწყება (მაგ., სოფლის მეურნეობის და სურსათის

სამინისტრო, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი და სხვ.) შეაგროვებს მონაცემებს, რომლებიც შესაძლოა გამოყენებულ იქნას შესაბამისი მაჩვენებლებისათვის, თუ ეს მაჩვენებლები იარსებებს ცალ-ცალკე. პრობლემა არის ის, რომ შესაძლოა მონაცემები შეგროვებულ იქნეს კიდევ, მაგრამ არ იყოს სათანადოდ გამოყენებული. გადაუმუშავებელი მონაცემები არ არის გამოსადეგი გადაწყვეტილების მისაღებად და არ არსებობს მექანიზმი მონაცემების დამუშავებისათვის რათა იგი გარდაექმნათ გამოსადეგარ ინფორმაციაში.

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა აგრეთვე წარმოადგენს პრობლემას ძირითადი შემსრულებლებისათვის, რამდენადაც მონაცემები გაბნეულია და ხშირად არ არის კავშირი სხვადასხვა უწყებებსა და ორგანიზაციებს შორის, ან ექვემდებარება „მომსახურებისათვის გადახდის პრინციპს“.

და კვლავ, გაუდაბნობასთან ბრძოლის მოქმედებათა ეროვნულმა პროგრამამ უნდა გადაწყვიტოს ეს საკითხები პირველად საქართველოში. გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდივნოს და პარტნიორი ქვეყნების დახმარებით, და ეროვნული საკოორდინაციო ორგანოს და ეროვნული კოორდინატორის მოტივაციით და ვალდებულებით სხვა შემსრულებლებთან ერთად, ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამამ უნდა გაამართლოს მოლოდინი.

III. მდგრადი განვითარების გეგმებისა და პოლიტიკის ფარგლებში შემუშავებული სტრატეგიები და პრიორიტეტები

III.1 ეროვნული განვითარების გეგმები

საქართველოში ძირითადი პოლიტიკური დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის განვითარების სტრატეგიას მოკლევადიან პერიოდში (ერთი წელი) არის „სოციალური და ეკონომიკური განვითარების ინდიკატური გეგმა“. ეს გეგმა მუშავდება ყოველწლიურდ ეკონომიკის სამინისტროს მიერ და მოიცავს ქმედებებს, რომლებიც უნდა განხორციელდეს მოკლე ვადაში ქვეყნის ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორში, მათ შორის გარემოს დაცვის სექტორშიც. 2000 წლის ინდიკატური გეგმა მოიცავს „ნიადაგების ეროზიისაგან დაცვის“ და „ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენის“ პროექტების განხორციელებას, როგორც სასოფლო სამეურნეო სექტორის განვითარების პროგრამის ნაწილებს. ამასთანავე ეს დოკუმენტი არ არის ზუსტად დაკავშირებული საკითხთან.

III.2 გარემოსდაცვითი ეროვნული გეგმები და პოლიტიკა

III.2.1 გარემოსდაცვითი ეროვნული მოქმედებათა პროგრამა

საქართველოში ძირითადი გარემოსდაცვითი პოლიტიკის დოკუმენტი (რომელიც მიმართული უნდა იქნეს აგრეთვე გაუდაბნობის პრობლემებისადმი) არის 5 წლიანი გარემოსდაცვითი ეროვნული მოქმედებათა პროგრამა. პირველი გარემოსდაცვითი ეროვნული მოქმედებათა პროგრამა მომზადებული იქნა გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს მიერ მსოფლიო ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით. დოკუმენტი დამტკიცებულ უნდა იქნეს პრეზიდენტის მიერ 2000 წლის მაისში. ის ასახავს ქვეყანაში არსებულ პრიორიტეტულ პრობლემებს გარემოს დაცვის სფეროში და გვთავაზობს მოკლე და საშუალოვადიან ინსტიტუციონალურ და მარეგულირებელ და საინვესტიციო ქმედებებს ამ პრობლემების აღმოსაფხვრელად.

მთელი რიგი სამინისტროები, დეპარტამენტები, სამეცნიერო ინსტიტუტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, ადგილობრივი და უცხოური ექსპერტები გარემოს დაცვის სფეროში მონაწილეობდნენ გარემოსდაცვითი ეროვნული მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაში.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს და სხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის კონსულტაციების გამართვის გზით განსაზღვრულ იქნა პრიორიტეტები. გარემოს დაცვის ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის სამუშაო პროექტი დაგზავნილ იქნა პარლამენტის ყველა კომიტეტში და პოლიტიკურ დაჯგუფებაში, სამინისტროებში, მთელ რიგ სამთავრობო უწყებებში და არასამთავრობო ორგანიზაციებში. ზემოთ ჩამოთვლილი ორგანიზაციებიდან მიღებული შენიშვნები და კომენტარები გათვალისწინებულ იქნა ამ დოკუმენტში.

გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა ეყრდნობა მთელ რიგ სამეცნიერო კვლევებს და ოფიციალურ ანგარიშებს, რომლებიც დაკავშირებულია ისეთ საკითხებთან როგორცაა: საზოგადოების ჯანმრთელობა გარემოს დაცვასთან კავშირში, ნარჩენების მართვა, წყლის რესურსების მართვა, ჰაერის ხარისხი, გარემოსდაცვითი საკითხები დაკავშირებული სოფლის მეურნეობასთან, მრეწველობასთან, ენერგეტიკასთან, მუნიციპალური მიწათსარგებლობის დაგეგმარებასთან, შავი ზღვისა და სანაპირო ზონის მართვასთან, კლიმატის ცვლილებასთან, ოზონის შრის რღვევასთან, ბიომრავალფეროვნებასთან, მეტყვეობასთან, გარემოსდაცვით განათლებასთან და საზოგადოების ცოდნის დონის ამაღლებასთან, გარემოსდაცვით საკანონმდებლო და ინსტიტუციონალურ ასპექტებთან.

პროგრამა განსაზღვრავს გარემოს დაცვისა და დეგრადირებულ ადგილებში ხარისხის გაუმჯობესების თანმიმდევრობით საშუალებებს; იგი ისახავს მოკლე და საშუალოვადიან მიზნებს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების სფეროში მართვისა და ინსტიტუციონალური განვითარებისათვის. პროგრამა მოიცავს საზოგადოების როლის გაძლიერებას გარემოს დაცვისა სფეროში გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვის გზით.

გაუდაბნობის პრობლემები აღნიშნულია გარემოსდაცვით ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამაში, კერძოდ სასოფლო სამეურნეო მიწათსარგებლობის კუთხით. გარემოსდაცვითი ეროვნული მოქმედებათა პროგრამის თანახმად „ძირითადი გარემოსდაცვითი პრობლემა ასოცირებული საქართველოს სოფლის მეურნეობასთან არის ნიადაგის ეროზია. ნიადაგის ეროზია გამოწვეულია ძირითადად ცუდი სასოფლო სამეურნეო პრაქტიკით, ისეთი როგორცაა ციცაბო ფერდობების განვითარება; მთიანი ფართობების გაუტყვევება; ჭარბი ძოვება; ირიგაციის შედეგად ნიადაგის ზედა ფენის გამორეცხვა. უკანასკნელ წლებში პრაქტიკულად ფინანსური სახსრების უქონლობის გამო არანაირი ზომები არ იყო მიღებული ნიადაგის ეროზიასთან ბრძოლისათვის...

გაუდაბნობა საქართველოს აღმოსავლეთ ნაწილში ინტენსიურად მიმდინარეობდა ჭარბი ძოვებისა და რეგიონში კლიმატის ცვლილების გამო (ნალექების შემცირება). დაახლოებით 3000 ჰა იყო ეროდირებული, მათ შორისაა შირაქი, ელდარი, იორი, ტარიბანა, ნატბეური, ნაომარი, ოლე და ჯეირანშელის მინდვრები, ხეობები, ვაკეები და კახეთის ქედის სამხრეთ ფერდობის ძირითადი ნაწილი.

უზარმაზარი ფართობები დამლაშებულია. კერძოდ, 59200 ჰა ძლიერ არის დამლაშებული, იმ დროს როცა 54340 ჰა –ის დამლაშება არის თანამედროვე. დაახლოებით 15000 ჰა ჰუმუსოვანი სულფატური ნიადაგებისა საჭიროებს გადამუშავებას.

ნიადაგის ეროზიასთან და გაუდაბნობასთან დაკავშირებული პრობლემების აღმოფხვრისათვის გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა გვთავაზობს საინვესტიციო პროექტებს და ინსტიტუციონალურ ცვლილებებს, რომლებიც აღწერილია VII.2 თავში ქვემოთ.

III.3 გარემოსდაცვითი სხვა სტრატეგიული დოკუმენტები

უკვე სამ წელზე მეტია, რაც საქართველომ შეიმუშავა გარემოს დაცვის სექტორში სპეციფიკური სტრატეგიები, ისეთი როგორცაა „კლიმატის ცვლილების გაეროს ჩარჩო კონვენციის ეროვნული მოხსენება“ (რომელიც მოიცავს აგრეთვე სტრატეგიების ადაპტაციის პროექტს კლიმატში მოსალოდნელი ცვლილებებისათვის. მიღებულია 1999 წელს), „ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია“ (შემუშავება დაწყებულია 1997 წელს), „სატყეო სტრატეგია“ (შემუშავება დაწყებულია 1998 წელს). ბოლო ორი დოკუმენტის საპროექტო ვარიანტები 2000 წლის გაზაფხულზე დაიგზავნა სხვადასვა სამინისტროებს, სამთავრობო დეპარტამენტებს, აკადემიურ ინსტიტუტებსა და არასამთავრობო ორგანიზაციებში შენიშვნებისათვის, რათა საბოლოოდ მიღებულ იქნას მთავრობის მიერ. ყველა ეს დოკუმენტი ერთგვარად მიმართულია გაუდაბნობის პრობლემებისადმი.

გაუდაბნობასთან ბრძოლის სექტორულ-სპეციფიკური ან მოქმედებათა გეგმა ჯერ-ჯერობით არ არის მიღებული საქართველოში. გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდივნოს დახმარებით ქვეყანა ეხლა იწყებს პირველი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებას.

IV.1 შექმნილი და მოქმედი მაკორდინებელი ორგანოს და ეროვნული კორდინატორების როლი

გაეროს გაუდანობასთან ბრძოლის კონვენციას საქართველომ ხელი მოაწერა 1994 წელს. საქართველოს პარლამენტმა რატიფიკაცია გაუკეთა კონვენციას 1999 წლის ივნისში. კონვენცია ძალაში შევიდა საქართველოსთვის 1999 წლის 21 ოქტომბერს. ამჟამად გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს აკისრია კონვენციის ეროვნული საკორდინაციო ორგანოს ფუნქცია საქართველოში. თუმცა კი შესაძლებელია, რომ ეროვნულ მაკორდინებელი ორგანოს ფუნქციებმა ფორმალურად გადაინაცვლოს სექტორთაშორის ორგანოში, რომელიც დაგეგმილია რომ შეიქმნას (იხ. IV.3.1 ქვემოთ); საკითხზე საბოლოო გადაწყვეტილება მიღებულ უნდა იქნეს საწყისი კონსულტაციების მიღების შემდეგ ეროვნული მოქმედებათა პროგრამის მომზადების პროცესში. მაგრამ ამასთანავე გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო კვლავაც შეასრულებს ძალიან მნიშვნელოვან როლს.

IV.1.1 გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო მისი რესურსების და ფუნქციები

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს პირველადი ფუნქციებია:

- შეიმუშავოს პოლიტიკა და ნორმატიული აქტები გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის რაციონალური, მდგრადი გამოყენების სფეროში;
- უზრუნველყოს მეტეოროლოგიური მომსახურება;
- უზრუნველყოს გარემოსდაცვითი ხარისხის მონიტორინგი;

1999 წელს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ჰყავდა დაახლოებით 80 თანამშრომელი მის ცენტრალურ აპარატში, დაახლოებით 250 – სამინისტროს რეგიონალურ და ადგილობრივ დეპარტამენტებში. დანარჩენი არიან პიდრომეტეოროლოგიური დეპარტამენტის თანამშრომლების, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან გარემოში წყლის და ჰაერის ხარისხის მონიტორინგზე (სამინისტროს სტრუქტურა მოცემულია I დანართში, ცხრილი 1).

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროში დაქვემდებარებული დეპარტამენტები და განყოფილებები ატარებენ რამოდენიმე ფუნქციას, მაგ., გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შემუშავება, რესურსების მართვა და გარემოსდაცვითი კონტროლი, გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჩატარება და გარემოსდაცვითი ნებართვების გაცემა, გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის გატარება. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს რეგიონალურ და სხვა ადგილობრივ ორგანოებთან ერთად, გარემოსდაცვით კონტროლზე (გარემოს დაბინძურება, ტყის არალეგალური ჭრა, უკანონო თევზჭერა, ნადირობა, ა.შ.) პასუხისმგებლობა დაკისრებული აქვს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ეკოლოგიური პოლიციის დეპარტამენტს.

ორი სამეცნიერო და კვლევითი ინსტიტუტი მოქმედებს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს შიგნით: **გარემოს დაცვის ინსტიტუტი** –

პასუხისმგებელია ძირითადად ბუნებრივი რესურსების რაციონალური სარგებლობის სფეროში სამეცნიერო კვლევითი სამუშაოების ორგანიზებაზე, გარემოზე უარყოფითი ანთროპოგენული ზეგავლენის თავიდან აცილების გზებზე და გარემოს კონტროლის და მონიტორინგის ტექნოლოგიების შემუშავებაზე. იგი აგრეთვე უზრუნველყოფს სასწავლო კურსებით გარემოსდაცვით სამთვრობო უწყებებს. **შავი ზღვის ეკოლოგიისა და მეთევზეობის ინსტიტუტი** – პასუხისმგებელია სამეცნიერო კვლევითი სამუშაოების ორგანიზებაზე ზღვის ბიომრავალფეროვნებაში და თევზის რეზერვების რეაბილიტაციაში.

IV.1.1.1 გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ფინანსური რესურსები

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს საქმიანობის ძირითადი დაფინანსების წყაროა სამთავრობო ბიუჯეტი. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროში აგრეთვე არის რამოდენიმე პროექტი, რომელიც ფინანსდება საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების, საერთაშორისო პროგრამების (UNDP; UNEP, TACIS) გრანტების და დონორი ქვეყნების დახმარებით. პროექტების უმეტესობას ეწევა ტექნიკური დახმარება..

ყველა სხვა პრობლემებთან ერთად ქვეყნის ეკონომიკაში და სამთავრობო ბიუჯეტში გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ფინანსები საკმაოდ ლიმიტირებულია. 1999 წელს დაახლოებით 1.1 მილიონი დოლარი იყო დაგეგმილი, რომ გამოყოფილი ყოფილიყო გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთვის, ფაქტიური რაოდენობა იყო დაახლოებით 0.7 მილიონი დოლარი. ეს პრობლემებს უქმნიდა დაეფინანსებინათ პროექტები და გადაეხადათ ხელფასები გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს თანამშრომელთათვის. ძირითადად, გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ფინანსური მდგომარეობა ძალიან მწირია, შეზღუდულია პროექტების შემუშავებისა და განხორციელების შანსიც კი.

IV.1.1.2 მატერიალური რესურსები და კომუნიკაციის საშუალებები

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ცენტრალური აპარატი აღჭურვილია სათანადო ოფისის ტექნოლოგიით, როგორცაა პერსონალური კომპიუტერები, ფაქსის და ასლის გადამღები აპარატები. ინტერნეტის კავშირი ჯერ კიდევ ცუდია ორგანიზაციაში, ძირითადად ფინანსური პრობლემების გამო. წყლისა და ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ლაბორატორიები ძალიან ცუდად არის აღჭურვილი, რაც ზღუდავს გარემოს მონიტორინგის შესაძლებლობას.

ბოლო პერიოდში „შესაძლებლობების გაძლიერების“ პროექტით (დაფინანსებული ჰოლანდიის მთავრობის მიერ) გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს რეგიონალური დეპარტამენტები აღჭურვილი იყო კომპიუტერებით და თანამშრომლებს ჩაუტარდათ სპეციალური წვრთნა მათი მოხმარებისათვის. შესაძლებლობების გაძლიერების პროექტი ითვალისწინებს ინფორმაციის გაცვლის უწყვეტობის გეგმას ელექტრონული ფოსტის კავშირის მეშვეობით გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს რეგიონალურ სამმართველოებსა და ცენტრალურ ოფისს შორის.

IV.1.1.3 სამთავრობო და აკადემიური უწყებები, რომლებიც დახმარებას უწევენ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს

შემდეგი სამთავრობო დაწესებულებები ეხმარებიან გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში:

- ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო;
- მშენებლობისა და რეკონსტრუქციის სამინისტრო;
- გეოდეზიისა და კარტოგრაფიის სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- გეოლოგიის სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- მიწის რესურსებისა და მიწის კადასტრის სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- ნაკრძალების, დაცული ტერიტორიების და სამონადირეო კავშირის სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- შინაგან საქმეთა სამინისტროს ეკოლოგიური პოლიციის მთავარი სამმართველო.

IV.1.1.4 სამეცნიერო და აკადემიური ინსტიტუტები

ბევრი აკადემიური და სამეცნიერო დაწესებულება მოიცავს თავიანთი მუშაობის შესაძლებლობებში გარემოსდაცვით პრობლემებს. ზოგიერთი მათგანი ჩამოთვლილია ქვემოთ:

- თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი:
 - ეკოლოგიის კათედრა;
 - გეოგრაფიისა და გეოინფორმაციის კათედრა.
- საქართველო მეცნიერებათა აკადემია:
 - გეოგრაფიის ინსტიტუტი;
 - ჰიდრომეტეოროლოგიის ინსტიტუტი;
 - წყალმელიორაციისა და საინჟინრო ეკოლოგიის ინსტიტუტი;
 - საინჟინრო ეკოლოგიისა და სამთო მეტყევეობის ინსტიტუტი;
 - მცენარეთა დაცვის ინსტიტუტი;
 - ნიადაგთმცოდნეობის ინსტიტუტი.

IV.1.1.5 არასამთავრობო ორგანიზაციები

საქართველოში ბევრი არასამთავრობო ორგანიზაციაა, რომელიც შესაბამისად მუშაობს გარემოს დაცვის სფეროში. უმეტესობა შექმნილი იყო ადგილობრივად, გარდა ზოგიერთი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციის ადგილობრივი წარმომადგენლობებისა, მაგ., როგორცაა მსოფლიოს ბუნების დაცვის ფონდი (WWF). არასამთავრობო ორგანიზაციების უმეტესობა დაკავებული არიან ქვეყნის შიდა გარემოსდაცვითი პრობლემებით და გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის შემუშავებით. ისინი მუშაობენ დამოუკიდებლად და შესაძლოა ითანამშრომლონ საერთაშორისო სააგენტოებთან, ისეთი როგორცაა მსოფლიო ბანკი, გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი, გაეროს განვითარების პროგრამა, ევრაზიის ფონდი, ტაცისი და ა.შ. ბიომრავალფეროვნების დაცვის მოქმედებათა გეგმისა და სტრატეგიის, შავი ზღვის რეაბილიტაციისა და დაცვის გეგმის, აგრეთვე გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაში შექმნილი იყო არასამთავრობო ორგანიზაციების კოალიცია კოორდინირებული დახმარების უზრუნველსაყოფად.

IV.1.2 *გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის ეროვნული კოორდინატორი*

გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის მოქმედი კოორდინატორი საქართველოში დანიშნულ იქნა 1997 წელს, უფრო ადრე ვიდრე პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულ იქნა გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენცია და მან შეასრულა დიდი როლი კონვენციასთან შეერთების პროცესში. რატიფიკაციის შემდეგ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრომ ფორმალურად წარადგინა გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის ეროვნული კოორდინატორი. ამჟამად ეროვნული კოორდინატორი არის გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს თანამშრომელი და მუშაობს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის განყოფილების უფროსის თანამდებობაზე.

1997 წელს გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდივნოს დახმარებით ეროვნულმა კოორდინატორმა ორგანიზება გაუწია სემინარს „გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის შესახებ საზოგადოების ცოდნის დონის ამაღლება და მისი განხორციელება საქართველოში“ (თელავი 21-24 აპრილი, 1997 წელი), რომელიც იყო საქართველოში პირველი ძირითადი ღონისძიება დაკავშირებული გაუდაბნობის პრობლემასთან. მთელი რივი სამთავრობო უწყებები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, აკადემიური ინსტიტუტები, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოები, ადგილობრივი საზოგადოება და მასშედიან მონაწილეობას ღებულობდა სამუშაო სემინარში. სემინარის მიზანი იყო:

- გაუდაბნობის პროცესის განხილვა საქართველოში;
- გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის და მისი განხორციელების გზების გაცნობა მონაწილეთათვის;
- გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციასთან საქართველოს შეერთების პროცესის დაჩქარება;
- გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებთან დაკავშირებული სხვადასხვა ინსტიტუტების თანამშრომლობის გაძლიერება;
- პირველადი დისკუსია გაუდაბნობასთან ბრძოლის ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაზე.

1999 წელს ეროვნულმა კოორდინატორმა გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP/UNSO) დახმარებით შექმნა საქართველოში გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებით დაინტერესებული ორგანიზაციების ქსელი. ქსელი შედგება 27 სხვადასხვა სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და აკადემიური ინსტიტუტებისგან. უფრო მეტი ინფორმაცია შეიძლება იხილოთ მსოფლიო საერთაშორისო ქსელის მეშვეობით შემდეგ მისამართზე: <http://ag.arizona.edu/OALS/CSTCCD> – გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის საინფორმაციო ქსელის ინტერნეტ გვერდი.

ქსელი შექმნილია გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებზე უწყებებს შორის ინფორმაციის და გამოცდილების გაცვლის და პოლიტიკურ საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესის დახმარების მიზნით.

2000 წლის 20 აპრილს ეროვნული კოორდინატორის ინიციატივით გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროში ჩატარდა პირველი საზოგადოების ცოდნის დონის ამაღლების შეხვედრა ეროვნული მოქმედებათა პროგრამის მომზადების დაწყებისათვის. დაახლოებით 20 სახელმწიფო ორგანიზაცია და სამეცნიერო ინსტიტუტი ესწრებოდა შეხვედრას. შეხვედრის მიზანი იყო სხვადასხვა უწყებების, ორგანიზაციების, ინსტიტუტების ინფორმირება გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს მიერ ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავების დაწყებაზე; აგრეთვე განსაზღვრულ ყოფილიყო წარმოდგენილი უწყებების როლი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაში. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრმა თავმჯდომარეობა გაუწია აღნიშნულ შეხვედრას. ორი დღის შემდეგ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ იგივე საკითხზე გამართა ცალკე შეხვედრა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან.

IV.2 მოქმედებათა ეროვნული პროგრამა, როგორც ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმის ნაწილი

საქართველოს, გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის რატიფიცირებამდე, არ შეუძუშავებია ცალკე არც ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხზე და არც ნათელი სტრუქტურა გაუდაბნობასთან დაკავშირებული საკითხების გაერთიანებისათვის სხვა ზოგად ან სექტორული გეგმებში ჩართვის შესახებ.

პირველი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა, რომლის მომზადებასაც საქართველო დაიწყო 2000 წლიდან გახდება შიდა თანამშრომლობის გაუმჯობესების შედეგი, აგრეთვე გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდივნოს ფინანსური დახმარება, რომელმაც გამოყო ფინანსები საქართველოს დასახმარებლად ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავების მიზნით.

ცნობიერების ამაღლების შეხვედრაზე, რომელიც აღნიშნული იყო ზევით IV.1.2 ქვეპუნქტში, რიგი სამთავრობო სამინისტროებისა და უწყებებისა, აგრეთვე აკადემიური და კვლევითი ინსტიტუტებისა ინფორმირებულ არიან ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაზე გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს და ეროვნული კოორდინატორის მიერ. ქვემოთ ჩამოთვლილია რამოდენიმე სამთავრობო უწყება, რომელიც მონაწილეობას მიიღებს პროცესში. ესენია:

1. საქართველოს პარლამენტი: გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის კომიტეტი;
2. სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
3. ეკონომიკის სამინისტრო
4. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო
5. ფინანსთა სამინისტრო
6. საგარეო საქმეთა სამინისტრო
7. ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო
8. ლტოლვილთა და დროებით გადაადგილებულ პირთა განსახლების სამინისტრო
9. მშენებლობისა და ურბანიზაციის სამინისტრო
10. სახელმწიფო კანცელარია
11. გეოლოგიის სახელმწიფო დეპარტამენტი
12. მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტი
13. ნაკრძალების, დაცული ტერიტორიების და სამონადირეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტი
14. პრეზიდენტის რწმუნებული აპარატი კახეთის რეგიონში
15. პრეზიდენტის რწმუნებულის აპარატი ქვემო ქართლის რეგიონში
16. სამეცნიერო ინსტიტუტები:
 - ბოტანიკის ინსტიტუტი
 - ზოოლოგიის ინსტიტუტი
 - გეოგრაფიის ინსტიტუტი
 - ნიადაგთმცოდნეობის ინსტიტუტი
 - ჰიდრომეტეოროლოგიის ინსტიტუტი
 - გარემოს დაცვის ინსტიტუტი
 - ბიოქიმიის ინსტიტუტი
 - სატყეო მეურნეობის ინსტიტუტიდა ა.შ. (იხ. აგრეთვე IV.1.2 ზემოთ)

ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა შემუშავებულ იქნება გაუდაბნობის პრობლემატიკით დაინტერესებული ყველა ორგანიზაციის ჩართვით, მათ შორის სამთავრობო დეპარტამენტები, აკადემიური ინსტიტუტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, დაზარალებული რეგიონების ადგილობრივი მმართველობის ორგანოები. ეს პრინციპი ძალიან არ განსხვავდება სხვა სექტორალური გეგმების საპროექტო ვარიანტების შედგენის გზებისაგან. საბოლოოდ, ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მთავრობის მიერ დამტკიცება ან პარლამენტის მიერ მიღება იქნება აუცილებელი საფეხური. მას შემდეგ, რაც ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამა იქნება დამტკიცებული, სხვა ნებისმიერ გეგმები – ეროვნული ან ადგილობრივი – უნდა ითვალისწინებდეს მის პირობებს. ამასთანავე, როგორც წარსულის გამოცდილება გვიჩვენებს, ეს შესაბამისობა განსხვავებულ გეგმებს შორის არ არის ადვილად მისაღწევი, ძირითადად სექტორთაშორისი კომუნიკაციების სისუსტის და არაეფექტური მართვის სისტემის გამო.

IV.2.1 საზოგადოების მონაწილეობა

საქართველოში უკვე მიღებული პრაქტიკაა, რომ კანონპროექტები და მარეგულირებელი აქტების პროექტები გარემოს დაცვის სფეროში გამოიცემა და საზოგადოების მიერ განიხილება. 1999 წლიდან, როდესაც საქართველოს ახალი ადმინისტრაციული კოდექსი იქნა მიღებული, საზოგადოების უფლება, რომ იქონიონ ხელმისაწვდომობა ნებისმიერ ინფორმაციასთან (გარდა სახელმწიფო და კომერციულ საიდუმლოებასთან დაკავშირებული ინფორმაციისა), რომელსაც ფლობს ნებისმიერი სამთავრობო უწყება არის ლეგალური და პროცედურულად გარანტირებული. გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენცია ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და საზოგადოების მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და სამართლიანობის მიღწევა გარემოს დაცვის სფეროში საქართველოს მთავრობის მიერ (11.02.2000) იყო ამ მიმართულებით წინ გადადგმული ნაბიჯი.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო ყოველკვირეულად მართავს შეხვედრებს არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, რათა განიხილონ გარემოსდაცვითი პრობლემები, გარემოსდაცვითი პოლიტიკის და განვითარების ახალი საკითხები. არასამთავრობო ორგანიზაციები აქტიურად არიან ჩართული სხვადასხვა გარემოსდაცვითი ღონისძიებების შემუშავებაში. ამასთანავე ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობა ხშირად იწვევს სირთულეებს; ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები ჯერ კიდევ განიცდიან აუცილებელი გამოცდილების უკმარისობას, აგრეთვე პროცესის ხელშეწყობისათვის საჭირო დაფინანსების მოძიებას, იმ დროს როცა არასამთავრობო ორგანიზაციებს უჭირთ მართონ მოქმედი ფილიალები დიდი ქალაქების გარეთ.

IV.3 ინსტიტუციონალური სტრუქტურა გაუდაბნობის შეთანხმებული და მოქმედი კონტროლისათვის

IV.3.1 ინსტიტუციონალური სტრუქტურის მოწესრიგებისათვის და გაძლიერებისათვის მიღებული ზომები

1999 წელს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ წარადგინა საპროექტო წინადადება, რომ შეიქმნას საქართველოში გაუდაბნობასთან ბრძოლის სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისია, როგორც გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის ეროვნული საკოორდინაციო ორგანო. სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისიის შეთავაზებული სტრუქტურის თანახმად, იგი უნდა შედგებოდეს სათანადო სამთავრობო ორგანიზაციების, საკანონმდებლო ორგანოების და ადგილობრივი უწყებებიდან წარმომადგენლებისგან. ზემოთ აღნიშნულ საპროექტო წინადადებასთან დამატებით

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ მიიღო წინასწარი გეგმა სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისიის რეგლამენტის პროექტის მომზადებისათვის. იგი განიხილავს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს წამყვან როლს სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისიაში (ძირითადად იმ ფაქტიდან გამომდინარე, რომ ასეთი კომისიების ლეგალური სტატუსი არ დაუშვებს, რომ სახელმწიფო კომისიას ჰქონდეს საკუთარი რესურსები და ფინანსები) ძირითადად იმ მიზნით, რომ ხელი შეუწყოს ერთობლივი ქმედებების კოორდინაციას და მოტივაციას მისცემს შემდგომ განმანორციელებლებს და დაინტერესებულ ორგანიზაციებს რომ განახორციელონ გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენცია უფრო ეფექტურად, როგორც ეროვნული მცდელობის ინტეგრირებული ნაწილი, რათა ხელი შეუწყოს მდგრად განვითარებას და გარემოს დაცვას.

ალტერნატიულად, სახელმწიფო კომისიას შეუძლია აიღოს ნაკლები პასუხისმგებლობა და ამ შემთხვევაში მას არ ექნება იურიდიული უფლება მიიღოს გადაწყვეტილებები არამედ მხოლოდ რეკომენდაციები, ამასთანავე, მას შეეძლება შექმნას სამუშაო ჯგუფები საკუთარი ეგიდით და დასახოს დეტალური ამოცანები მათთვის, აგრეთვე ზედამხედველობა გაუწიოს ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის გეგმის შემუშავებას და განხორციელებას.

ამჟამად კოორდინაციისა და ჰარმონიზაციის მექანიზმი შესაბამისი და მოქმედი გაუდაბნობის კონტროლის ღონისძიებებისათვის შემუშავებულია ეროვნული კოორდინატორის მიერ და ჩართული იქნება სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისიის რეგლამენტის პროექტში. საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, ქვეყნის პრეზიდენტი ამტკიცებს ბრძანებულებით უწყებათშორისი კომისიის შექმნას სპეციალური პასუხისმგებლობის დაკისრებით. ამგვარად, სახელმწიფო კომისიის სტრუქტურაც და რეგლამენტიც შესაძლოა დამტკიცებულ იქნეს მხოლოდ პრეზიდენტის ბრძანებულებით.

IV.3.2 ადგილობრივ და ეროვნულ დონეებზე არსებული უწყებების გაძლიერებისათვის მიღებული საშუალებები

იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მიწის დეგრადაციასთან ბრძოლის ქმედებების კოორდინირებისა და ჰარმონიზებისათვის ეროვნულ და ადგილობრივ დონეზე მექანიზმები არასოდეს განხილულა და გაანალიზებულა ღირებულებისა და სარგებლიანობის თვალსაზრისით – სახელმწიფო საკოორდინაციო კომისიის შექმნის მიზნით საპროექტო წინადადებაში გათვალისწინებულია არსებული უწყებების გაძლიერების საერთო სტრატეგიის მომზადება, ამგვარად ადგილობრივ დონეზე არსებული ინიციატივები შემუშავებულია და განხორციელებულია ადგილობრივი ორგანიზაციების და ორგანოების მიერ.

IV.4 ლეგალური და მარეგულირებელი ჩარჩოების შესაბამისობა და მოქმედება

IV.4.1. გარემოს დაცვაზე და მასთან დაკავშირებულ სფეროებზე კანონმდებლობის ახალი

IV.4.1.1. ინსტიტუციონალური ჩარჩოები და საკანონმდებლო ბაზა გარემოს დაცვის, ბუნებრივი რესურსების მართვის, მიწათსარგებლობის და სასოფლო-სამეურნეო ღონისძიებებში

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ახალი კონსტიტუცია მიღებულ იქნა 1995 წელს და 300-ზე მეტი ახალი კანონი, რომელთაგან 50 არის პირდაპირ მიმართული გარემოს დაცვაზე და მასთან დაკავშირებულ სფეროებზე (გარემოს დაცვა, ბუნებრივი რესურსების მართვა, მიწათსარგებლობა და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა) – დღეს საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა არის კანონებისა და განსაკუთრებით ნორმატიული აქტების

(კანონქვემდებარე აქტები) და ტექნიკური სტანდარტების უწყისრივო ერთობლიობა, დაფუძნებული არაერთგვაროვან საკანონმდებლო და იურიდიულ დებულებებზე, რომელიც მიღებულია დასავლეთ ევროპული ქვეყნების კანონმდებლობიდან – განსაკუთრებით ევროკავშირისა, და მეორეს მხრივ ყოფილი საბჭოთა კავშირის კანონმდებლობიდან. ეს არის ერთ-ერთი ძირითადი წინააღმდეგობა ერთობლივი მდგრადი სტრატეგიის და პოლიტიკის შემუშავების, განხორციელებისა და გატარებისათვის საქართველოში.

ამჟამად, ქვეყნის ეკონომიკა ისეთ მდგომარეობაშია, რომ არ არის რეალისტური მოელოდე ყოველსომცველი პრობლემის გადაჭრას გარემოსდაცვითი ეროვნული საინვესტიციო პროგრამებით. ამავ დროს გარემოსდაცვითი პრობლემები იმდენად დიდია, რომ საზღვარგარეთის დახმარება, აგრეთვე შიდა საინვესტიციო შესაძლებლობები შესაძლოა მხოლოდ ასტიმულირებდნენ და ხელს უწყობდნენ ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური რეფორმების პროცესს. ამასთან დაკავშირებით ძალიან მნიშვნელოვანია განვითარების ადრეულ საფეხურზე გარემოსდაცვითი (მათ შორის გაუდაბნობების საკითხების) ინსტიტუციონალური და ლეგალური სისტემის პრიორიტეტული მიმართულების განსაზღვრა. ეს პრიორიტეტები პირდაპირ დაკავშირებული იქნება ეროვნული ეკონომიკის და გარემოს დაცვის სექტორებთან. ამჟამად სახელმწიფო არის ღარიბი და გარემოს დაცვა არ არის ისე ფასეული, როგორც უნდა იყოს. ძნელია მიიღო დაფინანსება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გარემოსდაცვითი და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის მიზნით. არ არის ცენტრალური გარემოსდაცვითი ან ბუნების დაცვის ფონდები, არც ეროვნულ და არც რეგიონალურ და მუნიციპალურ დონეზე. საქართველოში არსებული სპეციფიკური სიტუაციის საერთო აღქმისათვის აუცილებელია რეალისტური პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, რაც ქვეყნის მდგრადი განვითარების სტრატეგიას მისცემს საფუძველს. ეს სპეციფიურობა შესაძლოა გამოსახულ იქნეს შემდეგნაირად:

ქვეყანა არის გარდამავალ ეტაპზე ცენტრალურად დაგეგმილი ეკონომიკური სისტემიდან საბაზრო ეკონომიკისაკენ და ადგას ლიბერალური დემოკრატიის გზას. ქვეყანა არის ფორმირების პროცესში და დგას რთული შიდა და უცხოური პოლიტიკის, კანონმდებლობის, ეკონომიკის და სოციალურ პრობლემების წინაშე;

ცხოვრების სტანდარტი მნიშვნელოვნად ჩამორჩება, თუ შევადარებთ რომელიმე დასავლეთის განვითარებულ ქვეყანას და უკანასკნელი ცხრა წლის განმავლობაში შეინიშნება მისი კატასტროფული ვარდნა.

წარმოების და ცხოვრების დონის ვარდნა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ენერჯეტიკის კრიზისთან, რომელიც არსებობს რამოდენიმე წლის განმავლობაში;

საქართველო არ არის ტიპური სამხრეთის განვითარებადი ქვეყანა – რამოდენიმე წლის წინ მას ჰქონდა მრეწველობის განვითარების მნიშვნელოვანი დონე კეთილდღეობის მაღალ დონესთან შედარებით. მემკვიდრეობით გადმოცემული ეკონომიკური პოტენციალი კვალიფიცირებული შრომითი რესურსები, ტექნოლოგიები, საწარმოები, მშენებლობები, ინფრასტრუქტურა და ა. შ.) ჯერ კიდევ არსებობს ნეგატიური და პოზიტიური ხასიათით;

საქართველოს აქვს ადგილზე განახლებადი და არაგანახლებადი ბუნებრივი რესურსების მნიშვნელოვანი რაოდენობა.

ზემოთ ჩამოთვლილი პირობებიდან გამომდინარე მდგრადობის მისაღწევად აუცილებელია საგანგებო ზომების დანერგვა და გრძელვადიანი გარემოს დაცვის და მდგრადობის სტრატეგიის შემუშავება.

კანონმდებლობის მოკლე მიმოხილვა თანდართული არის ქვემოთ– დანართი II.

IV.4.1.2 საზოგადოებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობის მიღება გადაწყვეტილების მიღების პროცესში

საქართველოს კონსტიტუციის 37-ე მუხლი მოიცავს, როგორც გარემოსდაცვით უფლებებს, ასევე ჯანმრთელობის დაცვის უფლებებს. შესაბამისად მასში განსაზღვრულია:

3. ყველას აქვს უფლება იცხოვროს ჯანმრთელ გარემოში და გამოიყენოს ბუნებრივი და კულტურული გარემო. ყველა ვალდებულია დაიცვას ბუნებრივი და კულტურული გარემო.

4. სახელმწიფო გარანტიას იძლევა, რომ ბუნების დაცვა და მისი რაციონალური გამოყენება უზუნველყოფს ჯანმრთელ გარემოს, რაც გადადის საზოგადოების ეკოლოგიურ და ეკონომიკურ ინტერესებში და ითვალისწინებს ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესებს.

5. პიროვნებებს უფლება აქვთ მიიღონ ობიექტური და დროული ინფორმაცია თავიანთი მუშაობისა და საცხოვრებელი პირობების შესახებ.

სიტყვის, ფიქრის, სინდისის, რელიგიის და რწმენის თავისუფლება გარანტიას იძლევა კონსტიტუციის მე-19(1) მუხლით. დამატებით მე-16 მუხლში ნათქვამია, რომ ყველას აქვს უფლება განავითაროს საკუთარი თავის თავისუფლება. საბოლოოდ, 24 (1) მუხლი ნაწილობრივ უზრუნველყოფს, რომ ყველას აქვს უფლება გამოთქვას თავისი აზრი, ან წარმოადგინოს წერილობითი ფორმით.

ინფორმაციის თავისუფლებას აგრეთვე მოიცავს კონსტიტუციის 24-ე მუხლი, რომელიც დაკავშირებულია შემდეგთან:

ყველას აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია.

საქართველომ 1996 წელს მიიღო თანამედროვეობის შესაფერისი გარემოსდაცვითი კანონი. იმავე დროს ორი ახალი კანონი – კანონი ეკოლოგიურ ნებართვებზე (1996) და კანონი სახელმწიფო ეკოლოგიურ ექსპერტიზაზე (1996) იყო მიღებული საზოგადოების მონაწილეობის მნიშვნელოვანებით.

1996-1999 წწ უამრავი კანონი იქნა მიღებული, რომელიც პირველად ითვალისწინებდა საზოგადოების მონაწილეობას გარემოს დაცვის კანონმდებლობაში. იმავე წლის ოქტომბერში მიღებული იქნა კანონი ეკოლოგიურ ნებართვებზე, რომელიც ითვალისწინებდა ნებართვებს, გარემოსდაცვითი ზემოქმედების შეფასებას, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას და საზოგადოების მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, და აგრეთვე კანონი სახელმწიფო ეკოლოგიურ ექსპერტიზაზე. პროცესი დასრულდა 1996 წელს გარემოს დაცვის კანონის მიღების დროს. კანონი დაცულ ტერიტორიებზე აგრეთვე მიღებულ იქნა 1996 წელს, ცხოველთა დაცვის კანონი –1996 წელს და წყლის კანონი 1997 წელი აეთიანებს რამოდენიმე პირობას, რომელიც აგრეთვე იძლევა უფლებებს საზოგადოების მონაწილეობისა მისი აღსრულების პროცესში.

გარემოს დაცვის კანონის მე-6 მუხლი ადგენს:

მოქალაქეს, მიუხედავად მისი ეროვნებისა, სოციალური და ფინანსური მდგომარეობის, ენისა, სქესისა, პოლიტიკური და რელიგიური რწმენისა, საცხოვრებელი ადგილისა,

განათლებისა და პროფესიის უფლება აქვს მიიღოს ამომწურავი, ობიექტური და დროული ინფორმაცია გარემოს, საბუშო ადგილის და საცხოვრებელი ადგილის მდგომარეობის შესახებ;

...

მოქალაქეს აქვს უფლება მიიღოს მონაწილეობა საინვესტიციო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და უზრუნველყოს კონტროლი გარემოს დაცვის სფეროში და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებაზე გადაწყვეტილებების განხორციელებაზე, განსაკუთრებით მაშინ, როცა მათი სასიცოცხლო ინტერესები გათვალისწინებულია.

მოქალაქეს აქვს უფლება გაერთიანდეს გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციაში ... გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციებს უფლება აქვთ: ... ორგანიზება გაუწიონ შეხვედრებს, დემონსტრაციებს და პეტიციებს და წამოაყენონ წინადადება რეფერენდუმის ჩატარების გზით.

გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციას და მოქალაქეებს უფლება აქვთ განაცხადონ სასამართლოში ამ კანონის და სხვა გარემოსდაცვითი კანონების დარღვევის შემთხვევაში,

კანონი ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ აცხადებს, რომ სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ძირითადი პრინციპია, რომ ექსპერტიზის ჩატარების პროცესი ღიაა, და საზოგადოებას შეუძლია მონაწილეობის მიღება და მისი აზრიც გათვალისწინებული იქნება.

კანონი გარემოს დაცვის შესახებ სახელმწიფო ეკოლოგიურ ექსპერტიზის კანონთან ერთად და ეკოლოგიური ნებართვების კანონთან ერთად ადგენს უამრავ შესაძლებლობებს საზოგადოების მონაწილეობისათვის.

აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად 4 წლის განმავლობაში მიღწეული პროგრესისა, გარემოს დაცვის კანონმდებლობის დიდ ნაწილს აკლია კონკრეტული მექანიზმები განხორციელებისათვის და ძალაში გატარებისათვის და რჩება კეთილგანწყობის სურვილის გამომხატველი. გარემოს დაცვის კანონების დარღვევისათვის ჯარიმები რჩება არარეალურად დაბალი. ამასთანავე არასაკმარისი კოორდინაცია არის გარემოს დაცვის საკითხების სხვადასხვა ასპექტებზე პასუხისმგებელ ორგანოებს შორის. ეკონომიკური ზეწოლა და შესაძლებლობები არალეგალური ექსპორტისათვის იწვევს მიწის დიდი ფართობების გაუტყეურებას. საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ დებულებების განხორციელება კანონის ფარგლებში ზოგჯერ მაინც ხვდება წინააღმდეგობებს.

IV.4.2 ზომები არსებული კანონმდებლობის მისაღებად ან ახალი საკანონმდებლო აქტის წარმოსადგენად

საქართველოს კანონმდებლობა არ არის სრულად მიმართული გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის განსაკუთრებული ლეგალური მოთხოვნების შესასრულებლად, განსაკუთრებით ტექნიკურ სტანდარტებზე და კანონის გატარების დონეზე. ამგვარად ხაზგასმული უნდა იქნეს, რომ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოსაყვანად გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციასთან მიმართებაში, ის ჩართული უნდა იქნეს ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამაში.

პრიორიტეტული ქმედებები შესაძლოა მდგომარეობდეს შემდეგში:

1. გაუდაბნობის საკითხებზე კანონპროექტის მომზადება

2. არსებულ კანონმდებლობაში შესწორებების მომზადება

3. გაუდაბნობის საკითხებზე საკანონმდებლო ნორმატიული აქტების (კანონქვემდებარე აქტების) პროექტის და ტექნიკური სტანდარტების მომზადება

4. ინსტიტუციონალური შეთანხმებების და გაუდაბნობის საკითხებთან დაკავშირებული სააგენტოების (უწყებების) განვითარების პროექტის მომზადება

და ბოლოს, ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების პროცესი განიხილავს არსებულ კანონმდებლობას და ინსტიტუციონალურ სტრუქტურას და რეკომენდაციას გაუწევს მიმდინარე კანონმდებლობის მიღებაში ან ახალი ნორმატიული აქტის წარმოდგენაში, რაც უზრუნველყოფს შესაბამისი და მოქმედი კანონმდებლობის და მარეგულირებელი აქტების ჩარჩოებს საქართველოში გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის მოთხოვნების სათანადო და მრავალმხრივი მოთხოვნების განხორციელებისათვის.

V. მოქმედებათა პროგრამის მომზადებასა და განხორციელებაში მონაწილეობის პროცესი

V.1 ეროვნული პრიორიტეტების განსაზღვრაში ეფექტური მონაწილეობა

ეროვნული პრიორიტეტების განსაზღვრაში, მონაწილეთა და დაინტერესებული მხარეების ეფექტური მონაწილეობისათვის, მექანიზმები, რომლებიც უნდა დაეხმაროს მოქმედებათა პროგრამის მომზადებაში მთლიანობაში არ არის ჯერ დასრულებული. ბოლო ეტაპზე ეს მექანიზმები უნდა ეყრდნობოდეს ცოდნის დონის ამაღლების და მონაწილეობის მიდგომების მთლიან სპექტრს.

სამთავრობო უწყებების, სამეცნიერო ინსტიტუტების და არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობის საკითხი მოკლედ აღწერილია ზემოთ IV თავში. სპეციფიური ღოკუმენტი, რომელიც დაკავშირებული იქნება გაუდაბნობაზე ინფორმაციის გაცვლისა და საზოგადოების ცოდნის დონის ამაღლების საკითხებზე სტრატეგიასთან ჩატარებულ იქნება სპეციფიურ მოვლენებთან დაკავშირებით.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები მნიშვნელოვან როლს შეასრულებენ ამ პროცესში. პრესკონფერენციების, ბრიფინგების და პრესრელიზების მეშვეობით, გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო ხელს შეუწყობს ინფორმაციით უზრუნველყოფს საზოგადოება მნიშვნელოვან გარემოსდაცვით საკითხებზე.

ამასთანავე არავითარი სპეციალური კამპანია არ ყოფილა დღემდე ორგანიზებული გაუდაბნობის საკითხებთან დაკავშირებით. სხვა კამპანიების (მაგ., შავი ზღვის საერთაშორისო დღესთან დაკავშირებით) გამოცდილება გვიჩვენებს გზას, თუ როგორ უნდა მივაწოდოთ მოსახლეობას ინფორმაცია უფრო ეფექტურად. განსაკუთრებით ახალგაზრდული გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების მონაწილეობა ამტკიცებს თავის ეფექტურობას.

არასამთავრობო ორგანიზაციებმა უკვე შექმნეს სპეციფიურ სექტორალურ პრობლემებზე ქსელის შექმნის პრაქტიკა, აგრეთვე გარკვეული უწყებებიდან და ორგანიზაციებიდან წარმომადგენლების დასახელების და უფლებამოსილების მინიჭების მექანიზმები. ეს მექანიზმები აგრეთვე გატარებულ იქნება ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავების პროცესში და გააძლიერებს მას შემდგომში.

ადგილობრივი მთავრობა შესაძლოა ჩართულ იქნეს უკვე მიღებული სამთავრობო არხებით, აგრეთვე ახლად წარმოშობილი (ამასთანავე ჯერ კიდევ სუსტი) ორგანიზაციები ჰორიზონტალური კავშირებით (მაგ., საკრებულოების ასოციაცია).

ის შეიტანს მნიშვნელოვან წილს ინფორმაციის გაცვლის მაღალი დონის უზრუნველყოფაში ადგილობრივ საზოგადოებასთან. უპირველეს ყოვლისა რეალური მიდგომა და პრობლემის მიმართ დაინტერესება განვითარდება ადგილობრივად.; პრაქტიკული და პრაგმატული მიდგომების მსგავსად, მაგ., საცდელი პროექტები სასოფლო სამეურნეო საქმიანობის გაუმჯობესებაზე შესაძლოა ემსახურებოდეს როგორც კარგი სტიმული ინტერესის გავრცელებისათვის მოსახლეობაში.

VI. საკონსულტაციო პროცესი განვითარებულ ქვეყნებთან და სხვა დაინტერესებულ ორგანიზაციებთან ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის და პარტნიორული შეთანხმებების მომზადებასა და განხორციელებაში დახმარების მიღების მიზნით

ვინაიდან საქართველო სულ რამოდენიმე თვეა რაც გახდა გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის მხარე და ჯერ თავისი პირველი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების ფაზაშია, არანაირი ვალდებულება არ ყოფილა ადგილობრივი საერთაშორისო პარტნიორების მთავრობების მიერ ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების პროცესში. მიუხედავად ამისა, უცხოელი პარტნიორების ქმედებები საქართველოს ეკონომიკაში დაკავშირებულ სექტორებში (როგორცაა ბიომრავალფეროვნების დაცვა, მიწის რესურსების მართვა, სატყეო სექტორის მართვა, სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის გაუმჯობესება, და სხვ.) აღნიშნავს ამ ქმედებების მომავალი გავრცელების შესაძლებლობებს გაუდაბნობასთან ბრძოლის საქმეში. გაუდაბნობის საკითხებთან დაკავშირებული ზოგიერთი მიმდინარე და დაგეგმილი ორმხრივი და მრავალმხრივი პროექტების ფარგლებში ეფექტური კავშირების შექმნისათვის მნიშვნელოვანი პოტენციალია.

VII. ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის ფარგლებში მიღებული ან დაგეგმილი ღონისძიებები

VII.1 წარსული გამოცდილების შესაფერისი შეფასება

VII.1.1. გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში ჩატარებული ღონისძიებების სინთეზი და შეფასება

მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა ქვეყნების განვითარების გეგმების მომზადების პროცესი ითვალისწინებს სხვადასხვა სექტორში წარსულში მიღებული გამოცდილების ანალიზს და მის გაერთიანებას, ასეთი ანალიზი არ ჩატარებულა გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში ჩატარებული ღონისძიებების შეფასების მიზნით. ასეთ ღონისძიებებს განსაზღვრულად ჰქონდათ ადგილი წარსულში, მათ შორის საბჭოთა პერიოდში მიღებული ზომები მიწის დეგრადაციასთან და ეროზიასთან ბრძოლის საკითხებში. ეს საშუალებები ჩვეულებრივ მიზნად ისახავდა საკმაოდ ვიწრო მიზნებს (მაგ., სახნავი მიწების გარკვეული ტიპების სტრუქტურული განვითარების გარკვეული სტანდარტების განხორციელებას); მათი განხორციელება გათვალისწინებული იყო, როგორც ცალკეული სამთავრობო სტრუქტურული ერთეულის პასუხისმგებლობა (მაგ., სოფლის მეურნეობის სამინისტრო) და ამ მიზნით, მხოლოდ მარეგულირებელი საშუალებები იყო გამოყენებული. არც ის არის გასაკვირი, რომ

ასეთი პოლიტიკა საბოლოოდ ჩანდა, როგორც არეული და მათი პოზიტიური შედეგები (თუკი არსებობდა), არ იყო ხელშეწყობილი ადგილობრივ დონეზე, გაქრნენ ისევე სწრაფად, რამდენადაც მარეგულირებელი ჩარჩოები შეიცვალა 90-იან წლებში მთავრობის ძირეულ რესტრუქტურისა და ციხისთან დაკავშირებით.

მეორეს მხრივ, 1950 წლებიდან საქართველოში სამეცნიერო ინსტიტუტების მიერ ჩატარებული კვლევების შედეგად, წარსულში მიღებულ იქნა საინტერესო შედეგები. წარსულში კვლევა ზოგჯერ უეჭველად კონცენტრირებული იყო მეტისმეტად ტექნოკრატიულ მიდგომებზე, გაუდაბნობის პრობლემის საკმაოდ პატარა ცალკეული ნაწილების შესწავლაზე დაყრდნობით (მაგ., კოკისპირული წვიმების პროცესების შესწავლა), ვიდრე არის მთლიანობაში გაუდაბნობის საკითხი; ჯერ კიდევ გამოცდილება არის ყოველმხრივ საკმარისი, რომ წარმოადგენდეს ფასეულობას განხილვის მიზნით. გარდა ამისა, ბევრი გაოგრაფიული, გეოლოგიური, კლიმატოლოგიური, ჰიდროლოგიური და სხვა მონაცემები იქნა შეგროვებული ათწლეულების განმავლობაში ჩატარებული სამუშაოების მეშვეობით; ამ მონაცემების უმეტესობა ჯერ კიდევ საჭიროებს მოწესრიგებას (სულ ცოტა, ელექტრონული ვერსიის სახით...) რომ მორგებულ იქნეს თანამედროვე მონაცემთა დამუშავებას.

რა თქმა უნდა, ამ გამოცდილების შეკრება და შეფასება საჭიროებს ახალი მიდგომების მოთხოვნას მდგრადობის პრინციპების შესაბამისად. ამ შემთხვევაში მან შეიძლება დახმარება გაუწიოს ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადებას, ამ ინსტიტუტების უმეტესობის შესაძლებლობა საჭიროებს თანამედროვე მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად გაუმჯობესებას.

ერთი კერძო დასკვნა, რომელიც შესაძლოა მიღებულ იქნეს წარსული გამოცდილებიდან არის შემდეგი: არც ერთ ცალკეულ ორგანიზაციას არ ძალუძს ჩაატაროს გაუდაბნობასთან და მიწის დეგრადაციასთან ბრძოლის ღონისძიებები წარმატებულად. მხოლოდ ერთობლივმა და ინტეგრირებულმა მცდელობამ შესაძლოა დახმარება გაუწიოს ძირითად ღონისძიებებს და მიაღწიოს თავის მიზანს. ამასთანავე ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების მნიშვნელოვანი ნაწილის მომზადება გულისხმობს ქვეყნის დაზარალებულ რეგიონებში ადგილობრივი მოსახლეობის და მთავრობის ჩართვას.

ბოლო დროის მცდელობა ზოგიერთი გამომწვევი მიზეზის შეფასებისა იყო 1999 წელს გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის პირველი ეროვნული მოხსენება. ეკონომიკების მოწყვლადობის განსაზღვრისას პირველი ეროვნული მოხსენება გვთავაზობს საშუალებებს ქვეყნის ეკონომიკაზე და გარემოზე სახიფათო ეფექტების შესამცირებლად, რაც განხილული იქნება ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადების პროცესში.

VII.2 გაუდაბნობასთან ბრძოლის სფეროში უკვე მიღებული ტექნიკური პროგრამები და მოქმედი ინტეგრირებული პროგრამები

VII.2.1. ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის პროცესის ინვენტარიზაცია, ადაპტაცია და ინტეგრაცია

გარემოსდაცვითი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამამ (იხ. III.2.1 ზემოთ) რეკომენდაციას უწევს შემუშავებულ იქნეს შემდეგი:

„მიწის რესურსების რაციონალური გამოყენების უზრუნველყოფის მიზნით შემდეგი მოთხოვნები არის გასათვალისწინებელი:

- საუკეთესო სასოფლო საეურნეო პრაქტიკაში სადემონსტრაციო პროგრამები, რომელიც შემდგომში გამოყენებულ იქნება ფართოდ ყველგან;
- ნიადაგის ეროზიის ბარიერების წარმოდგენა (ქარსააცავი ზოლები, მრავალწლიანი მცენარეული საფარი, ტერასების გაკეთება, ეროზიასთან ბრძოლის საინჟინრო სტრუქტურა, ა.შ.)“;

„ ნიადაგის დაცვის ეროვნული პროგრამა შემუშავებულ უნდა იქნეს:

გეოინფორმაციოული სისტემების გამოყენებით არსებული მდგომარეობის დეტალური აღწერისა და ნიადაგის დეგრადაციის პროცესის მოწყვლადობის უზრუნველყოფით;

ბუნებრივი და ანთროპოგენული პროცესების სურათის შექმნით, რომელიც წარმოშობს ნიადაგის დეგრადაციას და სახავს ღონისძიებებს მის შესამცირებლად;

პრაქტიკული საინვესტიციო ღონისძიებების განსაზღვრით საქართველოში არსებული ეკონომიკური და ფინანსური სიტუაციის გათვალისწინებით.

საუკეთესო სასოფლო სამეურნეო პრაქტიკაზე სახელმძღვანელოს მომზადება გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ნიადაგის დაცვის ეროვნული პროგრამის მნიშვნელოვან კომპონენტში, რათა ფერმერებს საშუალება მიეცეთ წინასწარ განსაზღვრული მეთოდების არჩევა და წარმოდგენა (ბიოლოგიური მეთოდები პესტიციდების კონტროლისათვის, კონტურული ხვნისათვის, კულტურების როტაციისათვის, ორგანული სასუქებისათვის, ტერასირებისათვის, აგროქ იმიკატების უკეთესი გამოყენებისათვის, და ა. შ.), რეგიონში კლიმატური და გეოგრაფიული თავისებურებების გათვალისწინებით. ფერმერები სათანადოდ უნდა ფლობდნენ თავიანთ საქმეს. სახელმძღვანელოები მომზადებულ უნდა იქნეს და სწავლებები განხორციელდებულ იქნეს გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამის, კვებისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის, გაეროს/ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNEP/IRPTC, FAO, IPPC, UN/ECE) და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ტექნიკური დახმარებით და ხელშეწყობით“.

სხვა მიმდინარე პროექტებთან ერთად გაუდაბნობასთან ბრძოლის პრობლემები ასახული არის „კაკასიაში არიდული და ნახევრად არიდული ეკოსისტემების კონსერვაცია, რომელიც დაიწყო 1999 წლის დეკემბერში. პროექტი დაფინანსებულია გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მიერ (700, 000 აშშ დოლარი) და მას მართვას უწევს არასამთავრობო ორგანიზაცია „სახეობათა კონსერვაციის ცენტრი“. პროექტის ვადა არის 29 თვე. პროექტის მიზანია ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვით არიდული და ნახევრადარიდული ეკოსისტემების დეგრადაციისგან დაცვა. ამ მიზნის მისაღწევად გათვალისწინებულია: სასოფლო სამეურნეო პრაქტიკის განსაზღვრა, რომელიც ხელს უწყობს ეკოსისტემების და ძირითადი სახეობების დაცვას; ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემების მართვა მიწათმოსარგებელების აქტიური მონაწილეობით; საზოგადოების ცოდნის დონის და ინფორმაციულობის ამაღლება.

VII.2.2. ახალი ქმედებების და დაგეგმილი ღონისძიებების განსაზღვრა

რაც შეეხება ინსტიტუციონალურ ზომებს, გაუდაბნობასთან ბრძოლის სახელმწიფო კომისიის შექმნა (იხ. IV.3.1 ზემოთ) განიხილება, როგორც პირველი ფორმალური ნაბიჯი ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის შემუშავებაში. საქართველოს კანონმდებლობა უფლებას იძლევა ასეთი ორგანოს შექმნისათვის, რომელიც თვალყურს ადევნებს, კორდინაციას გაუწევს სექტორთაშორის და დაეხმარება სამთავრობო უწყებებს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. ამასთანავე სამეთვალყურეო კომიტეტი არ იქონიებს რიმე ლეგალურ ძალაუფლებას გადაწყვეტილებების მიღებისას, არამედ მხოლოდ რეკომენდაციებს გასცემს და არ იქონიებს რაიმე რესურსებს ან ფონდებს საკუთრივ. მას შეუძლია მხოლოდ შექმნას სამუშაო ჯგუფი მისი ეგიდით და მისცეს მას დეტალური ამოცანები.

სხვა ზომები მოიცავს ინსტიტუციონალური ჩარჩოების შექმნას ეროვნულ მოქმედებათა პროგრამის მომზადებისათვის – სამუშაო ჯგუფების შექმნის გზით ამ კონკრეტულ საკითხზე. ინფორმაციის გავრცელება და მოთხოვნა ამ ინფორმაციის უკან მიღებისათვის სამთავრობო უწყებებიდან, არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან, სამეცნიერო საზოგადოებებიდან, ადგილობრივი მოსახლეობიდან და სხვა დაინტერესებული ორგანიზაციებიდან ჩატარებულ იქნება ადრეულ საფეხურზე.

VII.2.3. სპეციფიკური ქმედებები ადგილობრივ დონეზე გაუდაბნობასთან ბრძოლის საქმეში ეროვნული შესაძლებლობების გასაძლიერებლად

ბუნებრივი რესურსების მართვის ლეგალური ჩარჩოები საქართველოში ეყრდნობა რამოდენიმე კანონს და მარეგულირებელ აქტს, როგორცაა გარემოს დაცვის ჩარჩო კანონი (იხ. დანართი II). მათი უმეტესობა თავის მხრივ წარმოადგენს ზოგიერთ პრინციპებს, რომლებიც უკავშირდებიან გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის პრინციპებს აგრეთვე. მაგალითად, კანონი გარემოსდაცვითი ნებართვების შესახებ უზრუნველყოფს მოსახლეობის მონაწილეობას და ადგილობრივი საზოგადოებების გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ჩართვას პროექტის შემუშავების ადრეულ საფეხურზე – თუმცა მხოლოდ მაღალ მასშტაბიანი (ასე ვთვით I და II კატეგორიის) პროექტებისათვის. რაც შეეხება საერთაშორისო შეთანხმებებს, საქართველომ უნდა განახორცილოს აგრეთვე არჰუსუს კონვენცია, რომელსაც საქართველოს პარლამენტმა რატიფიცირება გაუკეთა 2000 წელს. შესაძლოა დამტკიცებულ იქნეს, რომ კანონის ასეთ პირობა იმუშავებს, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ის სათანადოდ გამოხატავს დაინტერესებული მხარეების აზრს, რომელიც შესაძლოა განსხვავებულ იქნეს დაფინანსების მიმღებებისგან; და რადგანაც ეს ყოველთვის ასე არ ხდება, ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობა ხვდება გარკვეულ წინააღმდეგობებს, როგორცაა პოტენციურად დაზარალებული დაინტერესებული მხარეების პასიურობა და მონაწილეობისათვის მაღალი ოპერაციული დანახარჯები.

საერთაშორისო კონტექსტში, საქართველოს დადებული აქვს ორმხრივი შეთანხმებები მეზობელ ქვეყნებთან – სომხეთთან და აზერბაიჯანთან – გარემოს დაცვაზე, რომელიც ითვალისწინებს ნათელ პირობებს „მგრძობიარე ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემების“ შესახებ თანამშრომლობაზე. ორივე შეთანხმება ხაზგასმით აღნიშნავს რეგიონალური თანამშრომლობის მნიშვნელოვანებას ერთობლივ მცდელობაში, რომ გადაწყვეტილ იქნეს რეგიონალური და გლობალური გარემოსდაცვითი პრობლემები.

ამასთანავე ადგილობრივი შესაძლებლობების გაძლიერება, ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობასთან ერთად, სადაც ეს განხორციელებადია, შესაძლოა გათვალისწინებულ იქნეს, როგორც მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის მნიშვნელოვანი ნაწილი.

VII.3. კონვენციაში დასახული პრიორიტეტული საკითხების შესაბამისად განხორციელებული მოქმედებათა პროგრამები

გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხებში არანაირი სპეციალური ზომები არ ყოფილა გათვალისწინებული და განხორციელებული უკანასკნელ წლებში. ეროვნული ინფრასტრუქტურა, რომელიც შექმნილი იყო გვალვისა და მშრალი სეზონების შერბილებისათვის (მაგ., ირიგაციული ინფრასტრუქტურა, სპეციალური ხელოვნური წვიმების რეაქტიული დანადგარები) უმეტესწილად მიოვებულია ან არაქმდითი; ამასთანვე მისი შექმნა არის იმდენად მოძველებული, რომ ზოგჯერ იგი ეწინააღმდეგება მდგრადობის პრინციპებს.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ღონისძიებები მოიცავს ზოგიერთ მოსახრებებს ნიადაგის მდგრადი გამოყენების შესახებ; ამასთანავე არანაირი სპეციალური ყურადღება არ არის გამახვილებული გაუდაბნობის საკითხებზე.

VII.4. სუბ-რეგიონალურ და რეგიონალურ მოქმედებათა პროგრამებს შორის მიღწეული კავშირი

აქამდე არანაირი სპეციალური ღონისძიება არ ყოფილა მიმართული სუბრეგიონალურ და რეგიონალურ დონეზე და არც სუბრეგიონალური პროგრამის და რეგიონალური პროგრამის დონეზე. ასეთი ღონისძიება მიზანშეწონილია დაიწყოს მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის განხორციელების პროცესში. ეროვნული სამეცნიერო და ტექნიკური დაწესებულებები აქტიურად მონაწილეობენ გარემოს დაცვის საკითხებზე რეგიონალურ და საერთაშორისო ქსელებში; ამასთანავე კერ კიდევ არ არის სპეციალური დაინტერესება გაუდაბნობის პრობლემებზე.

VII.5. ადგილობრივი შესაძლებლობების გაძლიერებაში მიღებული ზომების ეფექტურობა

პრივატიზაციისა და მიწათმფლობელების რეფორმასთან დაკავშირებით, რომელიც აღწევს ბოლო სტადიას, ადგილობრივი მთავრობა და მოსახლეობა ეუფლება უფრო მეტს ბუნებრივი რესურსების მართვაში. სამწუხაროდ, ეს ყოველთვის არ ნიშნავს იმას, რომ პასუხისმგებლობა არის გაცნობიერებული და შესწავლილი.

დეცენტრალიზაციის პროცესი მიმდინარეობს სტადიაშია. კანონმდებლობის თანახმად, ადგილობრივი მნიშვნელოვანების ბუნებრივი რესურსები მთლიანად იმართება ადგილობრივად და ეროვნული მნიშვნელოვანების რესურსები იმართება თანამშრომლობის ცენტრალური-ადგილობრივი არხების მეშვეობით. მიუხედავად იმისა, რომ ადგილობრივ დონეზე უფლებები მეტად გაიზარდა, მოსახლეობას არ გააჩნია საკმარისი ცოდნა აღნიშნულ პრობლემაზე, და მით უმეტეს ამ პრობლემის გადაჭრის გზებზე. ამიტომაც ჩატარებული ღონისძიებების ეფექტურობა და კანონიერება ხშირად არააღქვამებულია.

აღნიშნული პროექტი (იხ. VII.2.1 ზემოთ) ატარებს აგრეთვე ღონისძიებებს, რომელიც მოიცავს ადგილობრივ დონეზე მონიტორინგს და შეფასებას. ეს პროექტი უნდა გახდეს

პირველი მნიშვნელოვანი მცდელობა გაუდაბნოების საკითხებზე ადგილობრივი შესაძლებლობების გაძლიერების პრობლემების შესწავლისათვის.

VII.6. პარტნიორობაზე დადებული შეთანხმებები

მიუხედავად იმისა, რომ თანამშრომლობაზე ფორმალური დოკუმენტი არ არსებობს, საერთაშორისო თანამშრომლობის შედეგად ჩატარებული ღონისძიებების ხარისხი საღამოდ მნიშვნელოვანია – ძირითადად იმიტომ, რომ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო მართავს რამოდენიმე ურთიერთდაკავშირებულ საკითხს (მაგ., ბიომრავალფეროვნების საკითხები, კლიმატის ცვლილება და გაუდაბნობა) ერთსა და იმავე დროს - და ზოგჯერ – იგივე თანამდომლებისა და ექსპერტების ჩაბმით.

როგორც ეს უკვე აღნიშნულ იქნა, მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის შემუშავების პროცესი შესაძლოა მნიშვნელოვნად წაადგეს ერთმანეთზე გადაფარვის ღონისძიებებს გარემოს დაცვაზე მომიჯნავე სექტორებში (იხ. VII. 1.1. ზემოთ). მიუხედავად ამისა, კონსულტაციისა და კოორდინაციის პროცესი სამ კონვენციას შორის (გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენცია, გაეროს ჩარჩო კონვენცია კლიმატის ცვლილების შესახებ და ბიომრავალფეროვნების დაცვის კონვენცია) არ არის ფორმალიზებული და კავშირი აქვს მხოლოდ ხანდახან. უკეთესი კოორდინაცია მიღწეული მთავრობასა და არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის.

VIII. განხორციელებისათვის საჭირო ფინანსური რესურსები ეროვნული ბიუჯეტიდან, ასევე ფინანსური დახმარება და ტექნიკური თანამშრომლობა

VIII.1. მიღებული ფინანსური მექანიზმები

VIII.1.1. ადგილობრივი შემსრულებლობების ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობის საშუალებები არსებულ ფინანსურ წყაროებთან

საქართველოში შემოსავლები ეგრეთ წოდებული „ეკოლოგიური“ გადასახადებიდან, რომლებიც მოიკრიბება სახიფათო ნივთიერებების გაფრქვევით/ჩაშვებით, საწვავის ბრუნვით და ბუნებრივი რესურსების მოხმარებით – მთლიანად მიდის ადგილობრივ ბიუჯეტში. ლეგალური მოთხოვნების თანახმად, ეს ფული დანარჯული უნდა იყოს გარემოს დაცვაზე; პრაქტიკულად ეს ასე არ ხდება – ფინანსები არის ძალიან მწირი და ადგილობრივი მთავრობა ამჯობინებს მის გამოყენებას სხვა მიზნებისათვის, როგორცაა სოციალური დანახარჯები.

სხვათა შორის ეს შემოსავლები არ არის სულ მთლიანად უგულებელყოფილი – მოსაკრებლების დაბალი კურსის მიუხედავად ეს სამი „ეკოლოგიური“ გადასახადი მთლიანობაში გაიზარდა 20 მლნ ლარამდე (10 მლნ დოლარზე მეტი). დანახარჯებისათვის ადგილობრივ პრობლემებზე და ნათელ გეგმებზე აშკარა წარმოდგენით, ადგილობრივი ბიუჯეტი შესაძლოა ათავსებდეს ზოგიერთ ფინანსებს გაუდაბნობასთან ბრძოლაზე ზოგიერთ რეგიონში მაინც.

ადგილობრივი ფინანსების გამოყენება უფრო მეტად პრობლემატურია ზოგიერთი მიზეზის გამო, რომელიც მოიცავს კერძო ფინანსურ შიდა ორგანიზაციების შეზღუდულ

შესაძლებლობას, აგრეთვე მნიშვნელოვან კონკურენტს ეროვნულ დონეზე, როგორცაა სოციალური პრიორიტეტები (ხელფასების და პენსიების ვალები ძალიან მაღალია სახელმწიფო კუთვნილების სექტორში.

დაფინანსების არსებული წყაროების სია არ არის; გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP), მსოფლიო ბანკის (WB), ტაცისის(Tacis), ამერიკის დახმარების(USAID) და ა.შ. აგრეთვე ორმხრივი დონორები (საფრანგეთის, გერმანიის, ნიდერლანდების, ნორვეგიის, დიდი ბრიტანეთის და სხვ., მთავრობა) უზრუნველყოფს გარემოს დაცვისათვის სპაციალური საგარეო დაფინანსების ძალიან მნიშვნელოვანი წყაროთი; ჯერ კიდევ მათი ხელმისაწვდომობა ადგილობრივებისათვის მცირეა და მოთხოვნები კი პროექტის შექმნისათვის უფრო მეტად მაღალია, ვიდრე ადგილობრივი შესაზღვრებლობა უმეტეს რაიონებში და უბნებში.

VIII.1.2. მეთოდოლოგიური სიის მომზადება შიდა და გარე რესურსების მობილიზებისათვის

მთავრობას არ მიუღია სპეციალური მექანიზმი გაუდაბნობასთან ბრძოლის საკითხზე ფინანსების უზრუნველსაყოფად. ამას გარდა, არ არის მოსალოდნელი, რომ მთავრობამ შიდა წყაროებიდან გამოყოს საკმარისი რესურსები გაუდაბნობასთან ბრძოლისათვის, მაშინაც კი თუ ეს ფინანსები გათვალისწინებული იქნება ბიუჯეტში (მაგ., აღნიშნული მოსაკრებლები „ეკოლოგიური გადასახადებიდან“) – უფრო მეტად საქართველოში ბიუჯეტს მოეღოს ჩავარდნა, ვიდრე რაიმე რეალურისკენ შემოტრიალება.

სხვადასხვა ორგანიზაციებს შესაძლოა მივმართოთ დაფინანსების მოთხოვნით; პირველ რიგში კი მოქმედებთა ეროვნული პროგრამა უნდა იქნეს შემუშავებული.

VIII.2. მოქმედებათა ეროვნული პროგრამების ფინანსირება

რამდენადაც საქართველოში პირველი მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის მომზადება არის გათვალისწინებული, გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის სამდივნომ ამ პროცესის დაწყებისათვის გამოყოფს 35 000 აშშ დოლარი. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ და სხვა ორგანიზაციებმა აგრეთვე მობილიზება გაუკეთეს შიდა რესურსებს, მაგრამ ეს იქნება უფრო ნატურალური წვლილის შეტანა (ადგილი, ტექნიკა და ა.შ.) რამდენადაც საბიუჯეტო ფინანსები ძალიან შეზღუდულია.

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით გლობალურ მექანიზმთან ჯერ არანაირი კავშირი არ დამყარებულა. საერთაშორისო პარტნიორების ჩართვის შესაძლებლობა ამ პროცესში მოკლედ იყო მიმოხილული VI თავში ზემოთ.

VIII.3. ტექნიკური თანამშრომლობის მობილიზება; პრიორიტეტული მოთხოვნების განსაზღვრა ტექნიკური დახმარებისას

მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის ერთ-ერთი შედეგი უნდა იქნეს ტექნიკური თანამშრომლობისათვის და მისი სპეციფიკური სფეროებისათვის (ტექნიკური, სამეცნიერო, არასამთავრობო, საკოორდინაციო ორგანოს და ა. შ.) მოთხოვნების შეფასება და მათი პრიორიტეზაცია, აგრეთვე ჩამოყალიბებული გეგმა ტექნიკური თანამშრომლობის მოთხოვნისათვის.

VIII.4. სამოქმედო მექანიზმები მონიტორინგისა და შეფასებისათვის

მიუხედავად იმისა, რომ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო თავის ფუნქციებში ითვალისწინებს მონიტორინგის ჩატარების ღონისძიებებს, შეკრებილი ინფორმაცია არაადექვატურია როგორც რაოდენობრივად ასევე ხარისხობრივად. ზოგადად დაგეგნილ უნდა იქნეს, რომ მონიტორინგისა და შეფასების სისტემა საჭიროებს რეორგანიზებას და მინიმალური ფინანსებით, ტექნიკითა და საწვრთნელი სემინარებით უზრუნველყოფას.

ამასთანავე საინფორმაციო სისტემები ეროვნულ დონეზე გაუდაბნობაზე არ არსებობს, რამოდენიმე სააგენტო (მაგ., კვებისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, ტატიისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, ა.შ.) აგროვებს მონაცემებს შესაბამის ინდიკატორებზე, თუკი ეს ინდიკატორები არსებობენ. პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ არსებული მონაცემები გამოუყენებადია. დაუმუშავებელი მონაცემები არ არის გამოყენებადი გადაწყვეტილების მისაღებად, და არ არის მექანიზმი მონაცემების დამუშავებისათვის, რათა მოხდეს მათი ტრანსფორმირება გამოყენებად ინფორმაციაში. ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა აგრეთვე ძალიან რთულია ძირითადი შემსრულებლებისათვის, რადგანაც მონაცემები არის გაბნეული და ხშირად საერთოდ შეუთახმებელია სხვა უწყებებთან, ან ექვემდებარება „მომსახურებისათვის გადასახადს“.

და კვლავ, გაუდაბნობასთან ბრძოლის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამა პირველად საქართველოში მიმართული უნდა იყოს ამ საკითხებისაკენ.

დანართი II

კანონმდებლობის მოკლე მიმოხილვა

საქართველოს კანონი სახელმწიფო ხელისუფლებაზე (6 ნოემბერი 1992 წელი) განსაზღვრავდა საქართველოში არსებულ უწყებებს, მათ სტრუქტურას და მათი ქმედების პროცედურებს, მანამდე სანამ 1995 წლის ახალი კონსტიტუცია არ იქნა მიღებული. იგი ეფუძნება 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციას.

1995 წლის ახალი კონსტიტუციის თანახმად საქართველოს პარლამენტი არის საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო.

საქართველოს პარლამენტში შედის 16 მუდმივი კომიტეტი, და მათ შორის არის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის კომიტეტი და აგრეთვე სოფლის მეურნეობის კომიტეტი. საპარლამენტო კომიტეტებს უფლება აქვთ მოითხოვონ დოკუმენტების, წერილობითი რეზოლუციების, ანგარიშების და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმოდგენა. ამ მოთხოვნების დაცვა არის აუცილებელი. კანონის დარღვევის შემთხვევაში, კომიტეტები შეიძლება შეიშალოს და წარუდგინონ მათ სამთავრობო უწყებებს და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს.

საქართველოს მთავრობა არის საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანო. მთავრობა აკვირდება სამინისტროების და სხვა უწყებების ქმედებებს მათი კომპეტენციის ფარგლებში. საქართველოს მთავრობას სათავეში უდგას საქართველოს პრეზიდენტი.

მთავრობა შესდგება გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული შემდეგი უწყებებისაგან:

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო
ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო
სოფლის მეურნეობისა და სურსათის დაცვის სამინისტრო
ურბანიზაციისა და მშენებლობის სამინისტრო

სხვა მასთან დაკავშირებული დამოუკიდებელი აღმასრულებელი ორგანოებისგან, რომლებიც არსებობენ სახელმწიფო ხელისუფლების შესახებ კანონის თანახმად აღმასრულებელი ორგანოების სახით:

მიწის რესურსების დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტი
გეოლოგიის სახელმწიფო დეპარტამენტი
ხე-ტყის სახელმწიფო დეპარტამენტი
სტანდარტიზაციის, მეტროლოგიისა და სერტიფიცირების სახ. დეპარტამენტი
ტურიზმის სახელმწიფო დეპარტამენტი
ნაკრძალების, დაცული ტერიტორიების და სამონადირეო კავშირების სახელმწიფო დეპარტამენტი
გეოდეზიისა და კარტოგრაფიის სახელმწიფო დეპარტამენტი

1997 წლის კანონის თანახმად ადგილობრივი და მუნიციპალური ხელისუფლების შესახებ მთავრობისა და ადმინისტრაციის ადგილობრივი ორგანოები რეგიონებში და რაიონებში (ადგილობრივი და მუნიციპალური უწყებები) არიან საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების შემადგენელი ნაწილი. მათი კომპეტენციის ფარგლებში ისინი უზრუნველყოფენ ადგილობრივი მნიშვნელოვანების (მათ შორის გარემოსდაცვითი და ბუნებრივი რესურსების გამოყენების) ყველა საკითხის რეგულირებას და ახორციელებენ შესაბამისი ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების მართვას.

მთავრობის ადგილობრივი ორგანო რაიონში არის საკანონმდებლო ორგანო, როცა ადმინისტრაციული ორგანო არის საბჭო. საქართველო იყოფა 14 რეგიონად და 69 რაიონად, და რაიონები იყოფა 950 მუნიციპალიტეტად.

საქართველოს აქვს ორი ავონომიური რესპუბლიკა: აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და აჭარის ავონომიური რესპუბლიკა.

რაიონის (ადგილობრივი) და მუნიციპალურ უწყებებს აქვთ შემდეგი პასუხისმგებლობები:

საქართველოს პარლამენტის კანონების და სხვა კანონქვემდებარე აქტების, საქართველოს მთავრობის ბრძანებულებების და ბრძანებების, ცენტრალური ადმინისტრაციული უწყებების დადგენილებების და მათი გადაწყვეტილებების ძალაში გატარების უზრუნველყოფა მათ მიერ დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე;

საწარმოების, ინსტიტუტების და ადგილობრივი და მუნიციპალური მნიშვნელოვანების ორგანიზაციების, დაქვემდებარებული სამთავრობო წარმომადგენლობების საქმიანობის რეგულირება;

გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების მიზნით მისაღები ზომების განხორციელება;

გადაწყვეტილებები მიღებული მთავრობის და ადმინისტრაციის ადგილობრივი და მუნიციპალური ორგანოების მიერ თავისი კომპეტენციის ფარგლებში დაკავშირებული ყველა საწარმოსთან, ინსტიტუტთან და ორგანიზაციასთან, რომელიც მდებარეობს მათ კომპეტენციაში არსებულ ტერიტორიაზე, აგრეთვე ისინი ეხება ხელმძღვანელ თანამდებობაზე არსებულ პირებს და კერძო პირებს.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის მიზნით აღსანიშნავია, რომ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო პასუხისმგებელია გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მართვაზე, სურსათისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო – ირიგაციაზე და მიწის გადამუშავებაზე, სატყეო დეპარტამენტი – ტყის რესურსების მართვაზე, ნაკრძალების, დაცული ტერიტორიების და სამონადირეო კავშირების სახელმწიფო დეპარტამენტი – ყველა დაცული ტერიტორიის მართვაზე და მიწის რესურსების დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტი – მიწის რესურსების მართვაზე, კადასტრზე და დაცვაზე.

საქართველო არის შემდეგი საერთაშორისო გარემოსდაცვითი მრავალმხრივი შეთანხმებების მხარე:

- შავი ზღვის დაბინძურებისგან დაცვის კონვენცია (1994)
- ბაქოს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია (1995)
- კონვენცია ბიომრავალფეროვნების შესახებ (1995)
- მონრეალის ოქმი ოზონის შრის დამოწმებელ ნივთიერებათა შესახებ (1996)
- ვენის კონვენცია ოზონის შრის დაცვის შესახებ (1996)
- ბადაშენების პირას მყოფი ველური ვაუნისა და ფლორის სახეობებით სავაჭროშორისო ვაჭრობის შესახებ (1996)
- სავაჭროშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით ფხლის ფრინველთა საბინადროდ გარბინი ტერიტორიების შესახებ (1996)

ბაზელის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსაზღვრო გადაზიდვისა და განთავსების შესახებ (1999)

კონვენცია შორ მანძილზე ჰაერის ტრანსსაზღვრო დაბინძურების შესახებ (1999)

კონვენცია გარეული ცხოველების მიზრით სანაპირო ზონის შესახებ (1999)
გარეული ცხოველების შესახებ კონვენცია (1999)
კონვენცია გარეული ცხოველების შესახებ საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის
ხელმძღვანელობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საერთაშორისო
მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე
ხელმძღვანელობის შესახებ (2000)

საქართველოს კანონმდებლობა პირდაპირ არის მიმართული გაუდაბნობის საკითხებთან,
რომელიც მოიცავს შემდეგ მნიშვნელოვან საკანონმდებლო აქტებს:

- 12.05.1994 წლის კანონი “ნიადაგის დაცვის შესახებ”
- 07.03.1996 წლის კანონი “დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ”
- 22.03.1996 წლის კანონი “სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ”
- 28.06.1996 წლის კანონი “სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწის იჯარის შესახებ”
- 17.05.1996 წლის კანონი “წილის შესახებ”
- 15.10.1996 წლის კანონი “გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ”
- 15.10.1996 წლის კანონი “სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ”
- 10.12.1996 წლის კანონი “გარემოს დაცვის შესახებ”
- 16.10.1997 წლის კანონი “წყლის შესახებ”
- 16.10.1997 წლის კანონი “მიწების მელორაციის შესახებ”
- 16.10.1997 წლის ორგანული კანონი “ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის შესახებ”
- 25.11.1998 წლის კანონი “პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების შესახებ”
- 22.06.1999 წლის კანონი “ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ”
- 22.06.1999 წლის ”საქართველოს ტყის კოდექსი”

საქართველოში გარემოს დაცვის შესახებ ძირითადი ჩარჩო კანონის – გარემოს დაცვის შესახებ კანონი (1996 წელი) – პირველადი დანიშნულება და მიზნებია:

- განისაზღვროს კანონიერი ურთიერთობების პრინციპები და კრიტერიუმები გარემოს დაცვის სფეროში;
- ადამიანის უფლებების დაცვა – როგორც ეს განსაზღვრულია საქართველოს კონსტიტუციაში – გარემოს დაცვის სფეროში. კერძოდ – უსაფრთხოდ ცხოვრება ცოცხალ ბუნებრივ გარემოში, ბუნებრივი და კულტურული გარემოს გამოყენება.
- სახელმწიფოს მიერ გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების ეფექტური გამოყენების უზრუნველყოფა ცოცხალი გარემოს დაცვის ეკოლოგიური და ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, და აგრეთვე ჩვენი აწმყო და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით.
- ბიომრავალფეროვნების, იშვიათი, ენდემური და გადაშენების პირას მყოფი ფლორისა და ფაუნის წარმომადგენლების, სანაპირო ზღვის ეკორეგიონების დაცვა და ეკოლოგიური ბალანსის შენარჩუნება.
- უნიკალური ლანდშაფტების და ეკოსისტემების დაცვა.
- საყოველთაო და რეგიონალური პრობლემების მოგვარების ოფიციალური უზრუნველყოფა გარემოს დაცვის სფეროში.

- ქვეყნის მდგრადი განვითარებისათვის ადექვატური პირობების უზრუნველყოფა
- ადამიანის მომცველი ბუნების – გარემოს უსაფრთხოების დაცვა
- გამანადგურებელი ზემოქმედებისაგან გარემოს დაცვა